

DPRN PHASE II – REPORT NO. 6

**De Nederlandse
OS/IS na 2010
– 47 stellingen**

Colofon

Dit document is een synthese van debatten in vier werkgroepen over de toekomst van de Nederlandse Ontwikkelingssamenwerking/Internationale Samenwerking (OS/IS), georganiseerd door het Development Policy Review Network (DPRN). DPRN is een netwerk van ontwikkelingsdeskundigen dat tot doel heeft het stimuleren van debat over het Nederlandse ontwikkelingsbeleid en bevorderen van samenwerking en synergie tussen ontwikkelingsdeskundigen uit beleid, praktijk, bedrijfsleven en de wetenschap. Voor meer informatie zie www.DPRN.nl , www.global-connections.nl en www.Search4Dev.nl. Het rapport werd samengesteld door Jan Donner, Mirjam Ros, Ton Dietz en Rob Visser. Zij zijn Roeland Muskens (Wereld in Woorden) en Kim de Vries (DPRN) zeer erkentelijk voor hun bijdrage aan de verslaggeving en danken allen die deel uitmaakten van de werkgroepen voor hun enthousiaste inzet.

Inhoudsopgave

	Pagina
Inleiding	3
De ordeningsprincipes	4
Conclusies	4
Stellingen per scenario	6
Appendix 1 – Stellingen Werkgroep onder leiding van René Grotenhuis	14
Appendix 2 – Stellingen Werkgroep onder leiding van Herman Mulder	21
Appendix 3 – Stellingen Werkgroep onder leiding van Maarten Brouwer	26
Appendix 4 – Stellingen Werkgroep onder leiding van Peter Nijkamp	33
Appendix 5 – Samenstelling werkgroepen	38
Appendix 6 – Samenstelling van de DPRN Task Force en DPRN staf	41

Inleiding

Het DPRN (Development Policy Review Network) heeft een debat geïnitieerd over de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking als onderdeel van internationale samenwerking (hierna aangeduid als OS/IS) na 2010. Daarover verschenen eerder een notitie van DPRN voorzitter Jan Donner en een issue paper, samengesteld door Mirjam Ros en Kim de Vries (DPRN). Deze documenten zijn te vinden op www.DPRN.nl en <http://structurefollowsstrategy.dprn.nl>.

In het kader van dit debat heeft DPRN vier werkgroepen ingesteld om elke werkgroep 12 stellingen over de toekomst van ontwikkelingssamenwerking (OS) te laten poneren. De groepen waren samengesteld conform de uitgangspunten van DPRN vanuit de sectoren:

- Beleid
- Kennis
- Praktijk
- Bedrijfsleven

Een vijfde sector – de zuidelijke partners – blijft ook binnen DPRN onvertegenwoordigd. Zij zullen de mogelijkheid krijgen om op het vertaalde slotdocument te reageren (zie hieronder).

De werkgroepen stonden onder leiding van:

- Beleid: Maarten Brouwer (ambassadeur in algemene dienst OS: AMADOS),
- Kennis: Peter Nijkamp (hoogleraar VU, voorheen voorzitter NWO).
- Praktijk: René Grotenhuis (directeur Cordaid),
- Bedrijfsleven: Herman Mulder (Onafhankelijk Adviseur Duurzame Ontwikkeling, v.m. Directeur-Generaal ABN AMRO).

Elk van de werkgroepen telde 16 leden – uit elke sector vier – en kwam twee keer bijeen.

De vier vragen waarover de werkgroepen hebben gereflecteerd, waren de volgende:

1. Wat beoogt het Koninkrijk der Nederlanden door middel van ontwikkelingssamenwerking / internationale samenwerking te bereiken?
2. Wat is de publieke, resp. de private infrastructuur, die nodig is om tot de meest doelmatige en effectieve inzet van de beschikbare financiële middelen binnen het kader van het geformuleerde beleid te komen?
3. Aan welke randvoorwaarden moet de beoogde infrastructuur voldoen?
4. Wat is nodig om een transformatie van de bestaande naar de gewenste infrastructuur te verwezenlijken?

Onderstaand de 47 stellingen, die door de werkgroepen zijn geformuleerd. Aan de werkgroepen was ruimte gegeven om de stellingen toe te lichten. Die toelichting is bondig en verhuult soms stevige verschillen in opvatting. Uitdrukkelijk zij dan ook vermeld dat niet alle werkgroepleden het per definitie met alle stellingen van hun werkgroep eens zijn. Ook verklaart het waarom de stellingen per werkgroep onderling strijdig zijn. Om daarin enige orde aan te brengen heeft DPRN de stellingen “min of meer logisch” gegroepeerd in twee samenhangende scenario’s. Die ordening komt voor rekening van de DPRN Task Force. De eindverslagen van de werkgroepen, met een toelichting op de stellingen, zijn als bijlagen bij dit document opgenomen. Die schetsen de stevige debatten en verschillen van opvatting. Er zijn meer onderliggende documenten en e-mails, die niet worden gepubliceerd.

In een bijlage is ook een volledige lijst van de deelnemers aan de vier werkgroepen opgenomen. DPRN is alle deelnemers buitengewoon erkentelijk voor hun inzet in deze werkgroepen.

In vervolg op het proces in de werkgroepen heeft DPRN de vier voorzitters gevraagd om op basis van dit document in overleg met de eigen sector en de leden vanuit die sector in de vier groepen een sectoraal standpunt te formuleren. Op deze wijze hoopt DPRN op 15 juni 2009, tijdens het grote debat op het Koninklijk Instituut van de Tropen (KIT), te komen tot een optimale gedachtewisseling over de rijke schakering aan opvattingen over de Nederlandse OS/IS in de toekomst.

Er is uitdrukkelijk gekozen voor een Nederlandse discussie. Na de discussie op 15 juni 2009 stelt DPRN een slotdocument op dat ook in het Engels zal worden vertaald. Experts en andere betrokkenen uit het Zuiden en Noorden kunnen – gevraagd en ongevraagd – hierop hun mening geven. Deze stem van buiten Nederland zal als synthese aan het uiteindelijke document worden toegevoegd.

De ordeningsprincipes

De stellingen zijn gegroepeerd en bijeen gebracht langs twee dimensies. De eerste dimensie betreft twee hoofdopvattingen over OS/IS:

Hierbij onderscheiden we twee scenario's:

1. OS gericht op armoedebestrijding en *human development* (verder aangeduid als het armoedebestrijdingsscenario), met veel aandacht voor vraagsturing en *empowerment* en een belangrijke rol voor MFO's en particuliere ontwikkelingsorganisaties.
2. OS/IS gericht op duurzame ontwikkeling en de globale aanpak van mondiale vraagstukken (verder aangeduid als het scenario van duurzame mondiale ontwikkeling), met nadruk op mondiale issues (klimaat, veiligheid), samenwerking en partnerschap met lokale actoren en een belangrijke rol voor het bedrijfsleven.

De tweede dimensie gaat uit van de aspecten die voortvloeien uit de vier vragen waarover de werkgroepen zich hebben gebogen:

1. Doelstellingen, beleid en strategie (vraag 1);
2. Infrastructuur (vraag 2), te onderscheiden naar het multilaterale, bilaterale en het civielatere kanaal);
3. De randvoorwaarden (vraag 3), met specifieke aandacht voor de rol van het bedrijfsleven en de kennisinstellingen;
4. Desiderata (vraag 4): wat is nodig om de beoogde transformaties te verwezenlijken?

Op basis van beide dimensies worden de geponeerde stellingen op de volgende pagina's opnieuw gerubriceerd. Een deel van de stellingen komt in beide scenario's voor, omdat ze in beide stromingen inpasbaar zijn. De toelichting op de stellingen is te vinden in de bijlagen, waarin de stellingen per werkgroep zijn geordend.

Het geheel is bedoeld als input voor het ontwikkelen van de sectorale visies en voor de discussie op 15 juni 2009 in het KIT.

Conclusies

De ordening van de stellingen in twee scenario's laat onverlet dat er ook andere keuzes of dilemma's aan de stellingen ten grondslag kunnen liggen, welke evenzeer als scenario's hadden kunnen dienen. De meest in het oog springende dilemma's zijn de volgende:

1. *Ownership* en OS met 'traditionele' spelers of uitgaan van effectievere OS/IS door comparatieve voordelen en complementaire samenwerking met een brede scala aan actoren en een actievere rol voor het bedrijfsleven?
2. OS/IS door Nederland alleen, in EU-verband of multilateraal?
3. Blauwdrukdenken of eventualiteitplanning?
4. ODA-uitgangspunten of gebonden hulp?
5. Richten op de allerarmsten of juist meer op middengroepen?
6. Fundamentele kennis over de structurele oorzaken van armoede of toepassingsgerichte kennis?

We concluderen verder dat de aan de structuur van de OS/IS te stellen eisen scherper hadden gekund; van een uitputtend programma van eisen is nog geen sprake. In elk geval wordt in de toekomstige structuur een actieve bijdrage van bedrijfsleven en kennisinstellingen verwacht. Alom bestaat onvrede met de communicaties over de OS.

DPRN, mei 2009

Stellingen per scenario

Scenario 1 – Armoedebestrijdingsscenario	Scenario 2 – Duurzame mondiale ontwikkeling
<p><i>I. Doelstellingen, beleid en strategie</i></p> <p>a. Doelstellingen en uitgangspunten</p> <p>STELLING 1 WG Peter Nijkamp: Doel van OS is duurzame ontwikkeling bewerkstelligen vanuit ecologisch, sociaal en economisch (en politiek) oogpunt.</p> <p>STELLING 1 WG Maarten Brouwer: De OS/IS sector moet zich heroriënteren op de onderliggende waarden en normen en deze duidelijker benoemen.</p> <p>STELLING 2 WG Peter Nijkamp: Armoedebestrijding, vergroten van rechtvaardigheid en bevorderen van een democratische samenleving dienen in hun samenhang de uitgangspunten van ontwikkelingssamenwerking te zijn.</p>	<p><i>I. Doelstellingen, beleid en strategie</i></p> <p>a. Doelstellingen en uitgangspunten</p> <p>STELLING 1 WG Peter Nijkamp: Doel van OS is duurzame ontwikkeling bewerkstelligen vanuit ecologisch, sociaal en economisch oogpunt.</p> <p>STELLING 3 WG Maarten Brouwer: De doelstellingen moeten breder zijn dan de traditionele OS. We moeten naar een pro-poor IS-agenda, juist in verband met de grote wereldproblemen als klimaatverandering en internationale veiligheid. De belangrijkste doelen van OS/IS zijn het verbeteren van de bestaansstrategieën van mensen die onder de armoedegrens leven, het faciliteren van lokale ontwikkelingsprocessen en het bevorderen van een duurzame wereld en vrede en veiligheid.</p> <p>STELLING 3 WG Peter Nijkamp: Binnen ontwikkelingssamenwerking dient economische ontwikkeling als zwaarste te tellen.</p>
<p>b. Strategie</p> <p>1. OS/IS beleid</p> <p>STELLING 1 WG René Grotenhuis: De OS-agenda moet worden verbreed van sector- naar facetbeleid, wat wil zeggen dat grote mondiale problemen bekeken moeten wor-</p>	<p>b. Strategie</p> <p>1. OS/IS beleid</p> <p>STELLING 1 WG René Grotenhuis: De OS-agenda moet worden verbreed van sector- naar facetbeleid, wat wil zeggen dat grote mondiale problemen bekeken moeten wor-</p>

den vanuit het belang van *human development*. De grote internationale vraagstukken (milieu, klimaat, veiligheid, etc.) en de armoededimensie/focus moeten geïntegreerd worden. De uitdaging is om het doel van *human development* overeind te houden in de geopolitieke en economische belangen.

STELLING 4 WG Maarten Brouwer:

De discussie over de hervorming van de Nederlandse OS structuur komt voort uit een waargenomen beheersprobleem aan Nederlandse zijde en gaat onvoldoende uit van de vraag in ontwikkelingslanden. Dynamische samenlevingen en autonome ontwikkeling ontstaan alleen als het initiatief voor verandering in de betreffende samenleving ligt. Die samenleving moet ook de verantwoording nemen/ houden over het ontwikkelingsproces. De rol van het Noorden kan hooguit een faciliterende zijn. Diversiteit kan daarbij juist een voordeel zijn.

STELLING 6 WG Maarten Brouwer:

Nadenken over doel en organisatie van de OS/IS vereist nadenken over coherentie en de ruimte voor experiment. Harmonisatie is belangrijk maar t. b. v. innovatie is ruimte nodig voor experiment.

STELLING 4 WG René Grotenhuis:

Vraagsturing in OS/IS is gewenst maar staat in sommige gevallen innovatie in de weg. Er is additioneel beleid nodig om innovatieve initiatieven en vraagformulering door de armsten te stimuleren. Onderzoek kan hierbij een rol spelen.

den vanuit het belang van *human development*. De grote internationale vraagstukken (milieu, klimaat, veiligheid, etc.) en de armoededimensie/focus moeten geïntegreerd worden. De uitdaging is om het doel van *human development* overeind te houden in de geopolitieke en economische belangen.

STELLING 2 WG René Grotenhuis:

Het is van belang om de OS-vraagstukken te herdefiniëren tot mondiale vraagstukken die zowel de achterbannen in Noord als in Zuid aangaan. Vanuit deze nieuwe vraagstelling hebben maatschappelijke organisaties een makelaars- en netwerkfunctie.

STELLING 5 WG Maarten Brouwer:

Ownership/vraagsturing moet goed in balans zijn met aanbodsturing. Verlicht eigenbelang mag een rol spelen in OS/IS omdat de kwaliteit van de inspanning ermee gediend is. Een goede balans tussen vraag en aanbod leidt automatisch tot specialisatie.

STELLING 1 WG Herman Mulder:

De huidige praktijk van OS/IS houdt te weinig rekening met onbedoelde effecten. De illusie van de maakbare/planbare samenleving moet worden verruild voor *contingency planning* (eventualiteitsplanning) en lerend, bijsturend veranderingsmanagement.

b. Strategie

2. OS/IS en economie

STELLING 5 WG René Grotenhuis:

Uitgaan van de eigen comparatieve voordelen leidt niet automatisch tot betere hulp. Daarom is bij een dergelijke focus innovatief, flexibel en adaptief beleid nodig.

b. Strategie

2. OS/IS en economie

STELLING 11 WG Peter Nijkamp:

De plicht van 0,8% BNP voor OS dient flexibel te worden toegepast.

STELLING 5 WG Herman Mulder:

Investeren in de economische groei (private sector) van een land, in samenhang met het Nederlandse bedrijfsleven, is de meest duurzame vorm van ontwikkelingssamenwerking en daarmee een heel nuttige aanvulling op OS.

STELLING 9 WG Peter Nijkamp:

De Nederlandse OS-inspanningen dienen zich te concentreren op die sectoren waar Nederland een comparatief voordeel heeft

STELLING 9 WG Herman Mulder:

OS/IS zou zich sterk moeten richten op de kerncompetenties van Nederland en mag worden gekoppeld aan Nederlandse belangen.

STELLING 10 WG Peter Nijkamp:

Er mag best sprake zijn van gebonden hulp, mits daar een goede monitoring aan gekoppeld wordt.

<p>b. Strategie 3. Inhoudelijke thema's</p> <p>STELLING 4 WG Peter Nijkamp: De natuur is nog steeds de bestaansbasis van veel armen op het plat- teland. Natuurbehoud moet daarom de hoogste prioriteit hebben.</p>	<p>b. Strategie 3. Inhoudelijke thema's</p> <p>STELLING 4 WG Herman Mulder: De Global Green, Fair, Ethical New Deal (UNEP) geeft Nederland een unieke kans om traditionele OS te vervangen door internationale duurzame ontwikkelingssamenwerking (IDOS) via een onafhankelijk, vraaggestuurd <i>clearing house</i> van duurzaamheidsinitiatieven uit het Zuiden waarop Nederlandse en internationale bedrijven en maat- schappelijke organisaties kunnen inschrijven, met gehele of gedeel- telijke matching door Nederlandse overheid; verdere facilitering door overheid door nieuwe instrumenten, inclusief groene en sociale be- lastingprikkels.</p>
<p><i>II. Structuur</i></p>	<p><i>II. Structuur</i></p>
<p>a. Multilateraal</p> <p>STELLING 10 WG Maarten Brouwer: Multilaterale organisaties zouden zich meer moeten ontwikkelen tot <i>'donor of last resort'</i>.</p>	<p>a. Multilateraal</p> <p>STELLING 10 WG Herman Mulder: Nederland dient meer aan te sluiten bij de internationale en Europese agenda maar moet ervoor zorgen dat de uitvoering op efficiënte ma- nier plaatsvindt.</p>
<p>b. Bilateraal</p> <p>STELLING 12 WG Herman Mulder: Een verdere vermaatschappelijking van ontwikkelingssamenwerking leidt niet tot een verdere versnippering en minder effectieve inzet van OS gelden maar juist tot een verrijking van de IS relaties.</p> <ul style="list-style-type: none"> • . 	<p>b. Bilateraal</p> <p>STELLING 12 WG Herman Mulder: Een verdere vermaatschappelijking van ontwikkelingssamenwerking leidt niet tot een verdere versnippering en minder effectieve inzet van OS gelden maar juist tot een verrijking van de IS relaties.</p>

<p>STELLING 7 WG Herman Mulder: Een (bilaterale) hulprelatie mag maximaal 15 jaar duren, en moet/kan daarna overgaan in andere vormen van IS.</p> <p>STELLING 9 WG Maarten Brouwer: Het bilaterale kanaal vergt herstructurering en professionalisering, met meer ruimte voor denken op langere termijn. Op termijn zou bilaterale hulp volledig via EU-kanalen moeten lopen. Nederland heeft zijn uitvoeringscapaciteit te velde als sterk punt in te brengen.</p>	<p>STELLING 7 WG Herman Mulder: Een (bilaterale) hulprelatie mag maximaal 15 jaar duren, en moet/kan daarna overgaan in andere vormen van IS.</p> <p>STELLING 6 WG Herman Mulder: Bilaterale hulprelaties moeten onderdeel zijn van een breed scala van samenwerkingsrelaties, op basis van wederzijds belang ontwikkeld.</p>
<p>c. Civilitair</p> <p>STELLING 3 WG René Grotenhuis: De rol van OS en OS-organisaties in een verbrede OS/IS-agenda is die van aanjager in de mondiale en Noordelijke arena; in het Zuiden dienen lokale actoren de trekker te zijn, terwijl deze tevens de rol van aanjager spelen in de mondiale arena.</p> <p>STELLING 6 WG René Grotenhuis: De Nederlandse IS/OS sector gaat teveel uit van een poldermodel, waarbij voortdurend win-win situaties worden gezocht en compromissen gesloten. Er is weinig onderscheidend handelen en veel kopiëergedrag. De sterke invloed van overheidregulering leidt tot meer van hetzelfde.</p>	<p>c. Civilitair</p> <p>STELLING 3 WG René Grotenhuis: De rol van OS en OS-organisaties in een verbrede OS/IS-agenda is die van aanjager in de mondiale en Noordelijke arena; in het Zuiden dienen lokale actoren de trekker te zijn, terwijl deze tevens de rol van aanjager spelen in de mondiale arena.</p> <p>STELLING 11 WG Herman Mulder: De OS/IS sector bestaat uit een wirwar van organisaties, netwerken, initiatieven en betrokken individuen. De sector dient een open structuur te ontwikkelen die recht doet aan dit complexe veld en de aanwezige ideeën en energie weet te mobiliseren voor het gemeenschappelijke doel.</p>

<p><i>III. Randvoorwaarden</i></p>	<p><i>III. Randvoorwaarden</i></p>
<p>a. Algemeen</p> <p>STELLING 11 WG René Grotenhuis: De OS-sector zit gevangen in een effectiviteitparadox. De richtlijnen en de conditionaliteit die de effectiviteitzucht (of controlezucht) met zich meebrengt verhinderen in hoge mate de effectiviteit zelf.</p> <p>STELLING 5 WG Peter Nijkamp: Ontwikkelingsamenwerking moet gericht zijn op zelfstandigheid, zelfwerkzaamheid en gelijke kansen <i>en</i> het, na verloop van tijd, overbodig maken van de hulprelatie.</p> <p>STELLING 12 Maarten Brouwer: De OS/IS sector moet meer leren van ervaringen in het verleden; procesmethoden en contextdenken moeten daarbij voorop staan.</p>	<p>a. Algemeen</p> <p>STELLING 2 WG Herman Mulder: Afhankelijkheid van financiële hulp moet worden verminderd en worden vervangen door ruimte voor ondernemerschap en het creëren van een <i>enabling environment</i>.</p> <p>STELLING 3 WG Herman Mulder: De huidige politiek gestuurde, hulpgeoriënteerde Ontwikkelingsamenwerking moet omgebouwd worden tot maatschappelijk gedreven, klantgerichte internationale samenwerking gericht op breedgedefinieerde duurzame (incl. groene) ontwikkeling met focus op zowel ‘armen’ als ‘aankomende’ middenklasse, met bedrijfsleven (incl. MKB) en ontwikkelingsorganisaties als ‘drijvende’ spelers, elk vanuit hun eigen rol, professionaliteit en belang, en beleidsingekaderd en gefaciliteerd door de overheid (kabinetsbreed) en ondersteund door Academia.</p> <p>STELLING 8 WG Herman Mulder: 1% van elk OS/IS programmabudget dient gereserveerd te worden voor het mogelijk maken van het kritisch volgen van het programma door betrokkenen, journalisten en wetenschappers.</p> <p>STELLING 7 WG Maarten Brouwer: OS/IS moet het denken in projecten en programma’s verruilen voor het denken in veranderingsprocessen. Dat vraagt om een hybride speelveld, waarin het bedrijfsleven (in Noord en Zuid) en publiekprivate en andere partnerships een essentiële rol spelen. In dat speelveld</p>

	<p>moet het aantal medefinancieringsorganisaties en NGO's worden teruggebracht.</p> <p>STELLING 6 WG Peter Nijkamp: OS/IS taken zouden op basis van marktorientatie moeten worden uitbesteed aan een onafhankelijk projectbureau.</p> <p><i>Toelichting:</i></p> <p>STELLING 8 WG Peter Nijkamp: Partnerschappen en andere vormen van samenwerking tussen kanalen vormen het nieuwe ontwikkelingsparadigma.</p>
<p>b. Rol bedrijfsleven</p>	<p>b. Rol bedrijfsleven</p> <p>STELLING 8 WG Maarten Brouwer: Het bedrijfsleven is een onderschatte en onderbenutte kracht in OS/IS terwijl deze een essentiële rol zou moeten spelen.</p> <p>STELLING 8 René Grotenhuis: Het potentieel van bedrijven in IS wordt onderbenut.</p>
<p>c. Rol kennisinstellingen</p> <p>STELLING 7 René Grotenhuis: Theorie en beleid moeten beter geïntegreerd worden. Dat vereist meer samenwerking en dialoog tussen wetenschap en praktijk evenals een ander type kennis en wijze van kennisverwerving.</p>	<p>c. Rol kennisinstellingen</p> <p>STELLING 7 René Grotenhuis: Theorie en beleid moeten beter geïntegreerd worden. Dat vereist meer samenwerking en dialoog tussen wetenschap en praktijk evenals een ander type kennis en wijze van kennisverwerving.</p>

<p>STELLING 11 Maarten Brouwer: Er zit veel goede en nuttige kennis in het multilaterale kanaal. Daarover moet onafhankelijk van de financiering kunnen worden beschikt. Daarnaast moet meer geïnvesteerd worden in het opbouwen van een agenda voor beleids- en praktijkgerichte kennis in Nederland en in een bundeling van kennis op Europees niveau.</p> <p>STELLING 10 WG René Grotenhuis: De IS-sector zit gevangen in tegengestelde tendensen tussen groot-schalige aanpak en <i>bottom-up approach</i>, tussen centraal geleide distributie en het stimuleren van autonome 'laat duizend bloemen bloeien' ontwikkeling.</p> <p>STELLING 12 WG Peter Nijkamp: Gemeenschappelijke kennisproductie en -uitwisseling, vormt een belangrijke pijler van OS/IS en dient een topprioriteit in het beleid te krijgen.</p>	<p>STELLING 11 Maarten Brouwer: Er zit veel goede en nuttige kennis in het multilaterale kanaal. Daarover moet onafhankelijk van de financiering kunnen worden beschikt. Daarnaast moet meer geïnvesteerd worden in het opbouwen van een agenda voor beleids- en praktijkgerichte kennis in Nederland en in een bundeling van kennis op Europees niveau.</p> <p>STELLING 10 WG René Grotenhuis: De IS-sector zit gevangen in tegengestelde tendensen tussen groot-schalige aanpak en <i>bottom-up approach</i>, tussen centraal geleide distributie en het stimuleren van autonome 'laat duizend bloemen bloeien' ontwikkeling.</p> <p>STELLING 12 WG Peter Nijkamp: Gemeenschappelijke kennisproductie en -uitwisseling, vormt een belangrijke pijler van OS/IS en dient een topprioriteit in het beleid te krijgen.</p>
<p><i>IV. Benodigde stappen</i></p>	<p><i>IV. Benodigde stappen</i></p>
<p>a. Communicatie en draagvlak</p> <p>STELLING 9 René Grotenhuis Er is met behulp van het OS-instrumentarium veel bereikt op belangrijke terreinen van <i>human development</i>. De veel gehoorde klacht dat OS niets oplevert is aantoonbaar onjuist.</p>	<p>a. Communicatie en draagvlak</p> <p>STELLING 7 WG Peter Nijkamp: Het publieke draagvlak voor de Nederlandse OS-inspanningen leunt te zeer op de gedachte van 'het helpen van armen'.</p> <p>STELLING 2 WG Maarten Brouwer: Ter vergroting van haar draagvlak moet de OS/IS sector haar doelstellingen duidelijker communiceren; zowel tussen de verschillende sectoren als naar het publiek. Tevens moet geïnvesteerd worden in mondiaal burgerschap.</p>

Appendix 1 – Stellingen Werkgroep onder leiding van René Grotenhuis¹

STELLING 1:

De OS-agenda moet worden verbreed van sector- naar facetbeleid, wat wil zeggen dat grote mondiale problemen bekeken moeten worden vanuit het belang van *human development*. De grote internationale vraagstukken (milieu, klimaat, veiligheid, etc.) en de armoededimensie/focus moeten geïntegreerd worden. De uitdaging is om het doel van *human development* overeind te houden in de geopolitieke en economische belangen.

Toelichting:

In het licht van de grote mondiale transformaties van de afgelopen twintig jaar is het zeer de vraag of de huidige OS (inclusief instrumenten, middelen, instituties etc.) nog wel relevant is. Hoewel de verbreding van de OS-agenda richting OS/IS al in gang is gezet overheerst nog een beperkte opvatting over het werkveld van de sector: voornamelijk gericht op 'hulp' en nauwelijks op de brede agenda van het buitenlandse beleid. OS wordt nog te veel gezien als apart domein dat los staat van andere domeinen. De echte vraagstukken van OS beperken zich niet tot het afgebakende ODA-terrein waarop de discussie in Nederland vooral focust.

Verbreding richting een OS/IS-agenda is nodig om verschillende redenen. Ten eerste hebben de grote mondiale problemen een beslissende invloed op armoede op lokaal niveau. Ten tweede is armoede zelf een groot mondiaal probleem. Ten derde wordt armoedebestrijding vaak teniet gedaan door andere vormen van buitenlandbeleid, economische of geopolitieke bemoeienis. Daarom is het belangrijk om bij het adresseren van mondiale problemen expliciet te kijken naar mogelijkheden om *human development* te vergroten. De huidige crises bieden een unieke gelegenheid om de OS-agenda verder te verbreden en de armoede/*human development* dimensie in IS te versterken.

Een dergelijke brede, geïntegreerde opvatting over OS/IS betekent dat er kritisch gekeken moet worden naar de verbindingen, middelen, methoden en instituties in de sector.

De sturing en financiering van de OS-sector vanuit DGIS is binnen een brede opvatting van OS in ieder geval problematisch, want veel te beperkt. Een apart departement onder leiding van een speciale OS-minister is een structuur die past bij de beperkte agenda van OS. Bij een brede agenda hoort een minister met een portefeuille die het hele buitenland bestrijkt, maar met een eerste opdracht voor het stimuleren van *human development* (een Minister voor Mondiale *Human Development* of Mondiale Rechtvaardigheid).

De verbreding van OS naar IS houdt een risico in, namelijk in hoeverre de agenda van *human development* overeind blijft binnen de andere (geopolitieke) belangen (*risk away-stream*). In hoeverre zal een ministerie met een brede buitenlandstaakstelling de opdracht van *human development* laten prevaleren, boven al die (commerciële, geopolitieke) belangen die vaak naderbij zijn en bovendien meer mogelijkheden hebben tot actieve beleidsbeïnvloeding? Hoe voorkom je dat met de verbreding van de agenda OS verwordt tot louter een instrument voor onze geopolitieke belangen?

¹ Nadrukkelijk zij opgemerkt dat deze stellingen niet per definitie door alle werkgroepleden worden onderschreven. De stellingen kunnen elkaar dus tegenspreken. In het hoofddocument is een poging gedaan om alle stellingen te ordenen naar verschillende scenario's.

Wat betekent de brede agenda voor de besteding van de ODA-gelden? Is daarmee de deur opengezet voor grootschalige 'vervuiling' van het budget? Gezien de grote institutionele belangen van de oude OS-sector dreigt hiermee een patstelling. Als, wat wij geneigd zijn 'vervuiling' te noemen, een antwoord is op reële vragen (veiligheid) en uitdagingen (migratie, klimaat) van ontwikkelingslanden, is het de vraag hoe en door wie nieuwe afwegingen gemaakt moeten worden.

STELLING 2:

Het is van belang om de OS-vraagstukken te herdefiniëren tot mondiale vraagstukken die zowel de achterbanen in Noord als in Zuid aangaan. Vanuit deze nieuwe vraagstelling hebben maatschappelijke organisaties een makelaars- en netwerkfunctie.

Toelichting:

Maatschappelijke OS-organisaties zitten in een soort spagaat tussen hun achterban in het Zuiden en in het Noorden. De organisaties hebben de 'definitiemacht' (principaalfunctie) naar zich toegetrokken: zij bepalen de aanpak, de methodieken, de focus etc. Hun achterban in het Noorden is buitenspel gezet en functioneert louter als donateur. Daarmee is hun politieke hefboom en lobbyfunctie verloren gegaan, zowel voor het adresseren van mondiale problemen als voor het aanpakken van veranderingen in Nederland. Herdefinitie van OS/IS vraagstukken als mondiale vraagstukken stelt de maatschappelijke organisaties in staat om een makelaars- of agentfunctie te vervullen (inclusief ten aanzien van kennis), te lobbyen voor *human development* binnen de internationale vraagstukken en een rol te spelen in het faciliteren van nieuwe netwerken en tegenkrachten.

STELLING 3:

De rol van OS en OS-organisaties in een verbrede OS/IS-agenda is die van aanjager in de mondiale en Noordelijke arena; in het Zuiden dienen lokale actoren de trekker te zijn, terwijl deze tevens de rol van aanjager spelen in de mondiale arena.

Toelichting:

Een belangrijke constatering is dat OS, gezien de relatief geringe hoeveelheid van de middelen, vooral een rol moet zoeken in het katalyseren van lokale veranderingsprocessen, het aanjagen van interne dynamieken, het wegnemen van (lokale en vooral ook internationale) obstakels (bijvoorbeeld handelsbelemmeringen) en het stimuleren van internationale netwerken met meer ruimte voor lokale initiatieven en processen. Dit past ook bij een visie op *ownership* waarbij lokale betrokkenen de voornaamste actoren zijn in hun eigen proces van maatschappelijke verandering. Deze constatering betreft overigens niet alleen het Zuiden maar ook het Noorden.

Zo tekenen zich drie niveaus (of liever arena's) af waar OS actief kan en moet zijn, waarbij het zaak is te investeren in effectieve samenhang:

- De lokale (Zuidelijke) arena, waar lokale actoren de trekker dienen te zijn en de rol van OS-organisaties uit het Noorden is gericht op het detecteren en desgewenst ondersteunen van lokale processen en behoeften;
- De mondiale arena, waar OS-organisaties uit Noord en Zuid een rol spelen als aanjager en netwerkers die 'vraag en aanbod' bij elkaar brengen;
- De Noordelijke arena, waar Nederland een legitieme rol heeft om armoedebestrijding en andere vraagstukken (zoals een eigen duurzame ontwikkeling) op de agenda te zetten en te verbinden met vergelijkbare processen elders.

Scherpte in de roldefinities is hard nodig om voor een armoede- en *human development* relevante IS.

STELLING 4:

Vraagsturing in OS/IS is gewenst maar staat in sommige gevallen innovatie in de weg. Er is additioneel beleid nodig om innovatieve initiatieven en vraagformulering door de armsten te stimuleren. Onderzoek kan hierbij een rol spelen.

Toelichting:

Als we één ding geleerd hebben in de ervaringen van de laatste 50 jaar dan is het dat ontwikkelingssamenwerking alleen helpt als het aansluit bij de initiatieven van de ontvangers en bij lokale processen. De OS-sector is er nog niet in geslaagd om het probleem van de aanbodsturing op te lossen.

Er zijn echter ook kanttekeningen bij exclusieve vraagsturing te plaatsen.

Pure vraagsturing leidt niet makkelijk tot innovatief beleid. Het kan interessant zijn om boven het kader van de vraagformulering uit te stijgen. Immers mensen kunnen niet vragen wat ze niet kennen. Om dit niet tot aanbodsturing te laten uitgroeien is grondige kennis van de lokale omstandigheden van belang. Dit raakt aan het belang van goede interactie tussen wetenschap en praktijk. Ook in dit opzicht kan de verbinding tussen de drie arena's (stelling 3) behulpzaam zijn.

De formulering van de vraag is een knelpunt. Het formuleren van de maatschappelijke agenda van een samenleving is bij uitstek een politiek proces. In veel landen zijn juist de armsten niet in staat om hun vraag autonoom te formuleren of om hun vraag op de agenda te krijgen. Dat geldt des te sterker in zogenoemde falende staten.

STELLING 5:

Uitgaan van de eigen comparatieve voordelen leidt niet automatisch tot betere hulp. Daarom is bij een dergelijke focus innovatief, flexibel en adaptief beleid nodig.

Toelichting:

Het lijkt een attractieve gedachte om de Nederlandse OS-inspanning te focussen op enkele sectoren waar Nederland een comparatief voordeel heeft; bijvoorbeeld landbouw/voedsel, water(management), mensenrechten. Dat leidt idealiter tot wederzijds voordeel en dus tot draagvlak voor onze hulpinspanning en wellicht tot betere kwaliteit van de hulp.

De ervaring leert echter ook dat grote deskundigheid van de donor niet automatisch leidt tot betere hulp. Gebonden/donorgedreven hulp en blauwdrukdenken leiden zelden tot optimaal resultaat. Een goed voorbeeld zijn de Nederlandse veeteeltprojecten – bij uitstek een Nederlandse expertise zou je zeggen – die stuk voor stuk op een mislukking zijn uitgelopen. De discussie leerde dat het zonder meer en geïsoleerd werken vanuit eigen comparatieve voordelen wellicht de oorzaak is van die mislukking. Het toepassen van comparatieve voordelen kan alleen effectief gebeuren als aan randvoorwaarden is voldaan.

Zo zal in het Zuiden een verbinding moeten worden gelegd naar andere interventies, zodat de inzet vanuit het comparatieve voordeel plaats vindt in een lokale, integrale en coherente ontwikkelingsagenda. Dat kan alleen als andere actoren in staat en bereid zijn te denken vanuit zo'n

vraaggestuurde agenda. Dat vereist op zijn beurt weer netwerkgericht denken vanuit een lokale regie.

In het denken en werken vanuit comparatieve voordelen zit altijd de spanning tussen aanbod- en vraaggestuurde ontwikkeling (zie ook stelling 4).

Het verbinden van het werken vanuit comparatieve voordelen met de drie in stelling 3 genoemde arena's kan helpen de effectiviteit te vergroten.

Het is zeer de vraag of radicaal werken vanuit comparatieve voordelen zich in de praktijk laat verenigen met de zogenaamde landenlijst die Nederland hanteert. Immers, zullen alle 35 landen die Nederland steunt wel kiezen voor de Nederlandse sectorkeuze? Het benutten van comparatieve voordelen van Nederland en andere donorlanden vergt een verdergaande integratie in multilaterale verbanden waar op basis van vraagsturing vanuit de landen zelf de comparatieve voordelen van de donorlanden kunnen worden ingezet in de te ontwikkelen programma's.

De conclusie is dat het focussen op comparatieve voordelen aanvullend innovatief, flexibel en adaptief beleid vereist. Vooral ook om de grote risico's van aanbodsturing en hulpbinding te minimaliseren.

De vraag is ook welke actoren zich zouden aansluiten bij een dergelijke focus. Zou ook de medefinanciering beperkt moeten worden tot de gekozen sectoren?

STELLING 6:

De Nederlandse IS/OS sector gaat teveel uit van een poldermodel, waarbij voortdurend win-win situaties worden gezocht en compromissen gesloten. Er is weinig onderscheidend handelen en veel kopieergedrag. De sterke invloed van overheidregulering leidt tot meer van hetzelfde.

Toelichting:

De Nederlandse OS-sector is verregaand 'doorgepolderd'. Dit is, onder andere, gebeurd onder invloed van de overheidsfinanciering en -sturing. De overheid eist samenwerking en daardoor kruipen organisaties naar elkaar toe. Ook zoeken organisaties 'het midden' op, concentreren ze zich op bewezen aanpak en onderscheiden ze zich onvoldoende van elkaar. De sector is voortdurend op zoek naar win-win situaties en vergeet daardoor bestaande belangentegenstellingen en verschillen in visie te analyseren. Innovatie op basis van een eigen analyse is ver te zoeken. Organisaties doen niet meer waar ze goed in zijn en ook niet meer altijd de juiste dingen. Ook de 'hulpkanalen' gaan steeds meer op elkaar lijken qua methodieken: iedereen doet microkrediet, iedereen doet aan HIV/Aidsbestrijding, iedereen richt zich op markttoegang, etc.

Er zit een zekere spanning tussen de omvang van een organisatie en haar innovatiekracht. Kleine maatschappelijke organisaties zijn vaak beter in staat te vernieuwen. Maar er is een soort natuurlijke behoefte om te groeien, om meer mensen te bereiken. Dat gaat ten koste van het innovatieve vermogen en de bereidheid om risico's te nemen.

Het is belangrijk om te erkennen dat verschillende rollen ook betekent dat er verschillende belangen zijn. Conflicten en verschillen in belang, visie, *mindset* en beginselen (waardeoriëntaties) moeten veel explicieter worden gemaakt. Polderdenken is niet goed voor analytische scherpte.

Een voorbeeld is de samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Deze actoren vinden elkaar in toenemende mate op praktische gronden, maar een analyse over

elkaars rol, belangen, waardeoriëntaties, *mindset* en verwachtingen ontbreekt veelal. Bestaande tegenstellingen blijven hierdoor onder de oppervlakte.

Gekoppeld daaraan is een zekere mate van 'ontstating' nodig van de niet-gouvernementele OS-sector. De huidige praktijk is dat particuliere ontwikkelingsorganisaties steeds dichter tegen het overheidskanaal aanschurken. Dat leidt tot eenheidsworst en staat specialisatie van actoren in de weg.

STELLING 7:

Theorie en beleid moeten beter geïntegreerd worden. Dat vereist meer samenwerking en dialoog tussen wetenschap en praktijk evenals een ander type kennis en wijze van kennisverwerving.

Toelichting:

De professionaliteit van de sector – met uitzondering wellicht van de gezondheids- en watersector – is in Nederland relatief laag, zeker in vergelijking met de UK. Het is vooral een probleem dat er onvoldoende link is tussen theorie/onderzoek en beleid/praktijk. De kennisinfrastructuur is momenteel niet gericht op vertaling naar beleid en praktijk, want dat wordt niet gestimuleerd. De stimulans in de wetenschappelijke wereld (ratings op basis van *peer-reviewed* artikelen) staan niet gericht op het leggen van die verbinding.

Vooraf op lokaal niveau is er onvoldoende analyse van de risicofactoren en oorzaken (lokaal, nationaal en mondiaal) van structurele armoede, de armoedevallen (vgl. Collier) en de vraag waarom het voor sommige individuen moeilijk is om uit de armoede te ontsnappen. Ook ontbreken systematische, meerschakelige en multidisciplinaire landen- en regioanalyses.

Er is meer samenwerking/dialoog nodig tussen wetenschappers en praktijkmensen (in Noord en vooral ook Zuid) voor het uitwisselen van kennis en het gezamenlijk ontwikkelen van lange termijn strategieën en daaraan gekoppeld beleid. Daarnaast is een ander type kennis vereist: minder gericht op 'inzicht' en meer op 'ontwerpen', 'vaardigheden' en 'gebruiken'. Dit vraagt om een andere wijze van kennisverwerving. Daarbij kunnen we putten uit het transitie-, systeem- en complexiteitsdenken. Een open (wikipedia-achtige) structuur en Noord-Zuid innovatieplatforms maken interdisciplinaire en Noord-Zuid uitwisseling tussen verschillende onderzoekers en experts mogelijk.

Los daarvan kunnen/moeten praktijkmensen en beleidsmakers nu al beter gebruik maken van bestaand onderzoek.

STELLING 8:

Het potentieel van bedrijven in IS wordt onderbenut.

Toelichting:

Bedrijven willen en kunnen een veel grotere rol spelen bij ontwikkeling. Zij hebben vanuit de aard van hun werk oog voor de rentabiliteit van hun bedrijfsactiviteiten. Ook voor activiteiten in ontwikkelingslanden gelden dezelfde businessmodellen en dezelfde performance indicatoren. Daarmee wordt er in ieder geval voor gezorgd dat wat ze doen bedrijfsmatig aantrekkelijk en duurzaam is. De groeiende aandacht voor duurzaamheid in brede zin (sociaal, ecologisch) legt de basis voor een effectieve samenwerking tussen de IS-sector en het bedrijfsleven.

STELLING 9:

Er is met behulp van het OS-instrumentarium veel bereikt op belangrijke terreinen van *human development*. De veel gehoorde klacht dat OS niets oplevert is aantoonbaar onjuist.

Toelichting:

Wie kijkt naar de ontwikkelingen op het terrein van onderwijs en gezondheidszorg en de vernieuwing die met bijvoorbeeld microkrediet is bereikt, kan niet anders dan constateren dat OS effectief heeft bijgedragen aan ontwikkeling. Daarmee is geen afdoende antwoord gegeven op het voortduren van de armoede in delen van de wereld. De oorzaak daarvan ligt echter niet in het falen van ontwikkelingshulp. Terwijl er in de politiek en de media veel gesproken wordt over een *evidence-based* aanpak, wordt er in de praktijk weinig met de beschikbare *evidence* gedaan. Dat geldt zowel bij het ontwerp van beleid als bij de verantwoording van beleid.

STELLING 10:

De IS-sector zit gevangen in tegengestelde tendensen tussen grootschalige aanpak en *bottom-up approach*, tussen centraal geleide distributie en het stimuleren van autonome 'laat duizend bloemen bloeien' ontwikkeling.

Toelichting:

De ontwikkelingssector is nog steeds op zoek naar de *silver bullet* voor ontwikkeling. En dus zijn we voortdurend bezig elkaar te bestrijden met de beste aanpak, de meest succesvolle strategie en de *evidence-based* methodieken. We denken dat er een unieke beleidslogica voor ontwikkeling is die dan ook overal moet worden toegepast. Dat miskent de eigen dynamiek van overheid, markt en het maatschappelijk middenveld die volgens geheel eigen, complexe, min of meer autonome dynamieken werken. Elk van deze sectoren heeft zijn eigen beleids- en interventielogica's die de ruimte moeten krijgen om zich te ontwikkelen.

In de huidige praktijk zien we veel naast elkaar lopende trajecten: we doen *civic driven change*, maar we zijn ook bezig met begrippen als opschaling en uitrollen om de meest efficiënte methoden breed toe te passen.

STELLING 11:

De OS-sector zit gevangen in een effectiviteitsparadox. De richtlijnen en de conditionaliteit die de effectiviteitszucht (of controlezucht) met zich meebrengt verhinderen in hoge mate de effectiviteit zelf.

Toelichting:

De zorg om effectiviteit denken we vooral vanuit ons perspectief te kunnen oplossen door de inzet van voor ons bekende en vertrouwde middelen zoals *logframes*, monitoringsprotocollen, *reporting formats*, *audits* en evaluaties. Daarbij zien we over het hoofd dat de vraag naar effectiviteit niet alleen onze zorg is maar ook die van heel veel mensen in de betreffende landen. Daarnaast heeft elk donorland zijn eigen inzichten over de wijze waarop effectiviteit verbeterd kan worden, en dus komen er vanuit elk donorland wensen, eisen, toolkits en richtlijnen voor het verbeteren van effectiviteit. Met als enige resultaat dat de effectiviteit afneemt.

We moeten ons afvragen hoe we aansluiten bij de kampioenen van effectiviteit die in alle partnerlanden zelf aanwezig en actief zijn. Welke bewegingen kunnen we daarin ondersteunen? Lokale *accountability* is de kern van het verhogen van effectiviteit.

Appendix 2 – Stellingen Werkgroep onder leiding van Herman Mulder²

STELLING 1:

De huidige praktijk van OS/IS houdt te weinig rekening met onbedoelde effecten. De illusie van de maakbare/planbare samenleving moet worden verruild voor *contingency planning* (eventualiteitsplanning) en lerend, bijsturend veranderingsmanagement.

Toelichting:

OS/IS moet af van de illusie van de planbare samenleving en het technocratische, lineaire denken. De vooronderstelling van veel OS/IS interventies is dat wij voldoende weten van sociale processen om maatschappelijke verandering (min of meer nauwkeurig) in een gewenste richting te sturen. Die vooronderstelling leidt tot een lineaire, technocratisch aanpak: een doel stellen en de meest efficiënte interventies inzetten om dat doel te bereiken. In werkelijkheid zijn de wetten van sociale/economische/politieke/culturele veranderingen complex en 'onkenbaar'. Interventies leiden zelden tot het gewenste resultaat, en hebben altijd en onvermijdbaar onbedoelde gevolgen! Eventualiteitsplanning (*contingency planning*) biedt de mogelijkheid in te spelen op verandering en bij te sturen, terwijl de daarin verwoorde doelstellingen het afleggen van verantwoording vereenvoudigen.

Op zich is 'het doelgericht sturen van maatschappelijke verandering' inherent aan ieder beleid. Vanuit de vooronderstelling van de 'complexe en onkenbare samenleving is de kunst van interventie niet meer slechts om juiste doelen te formuleren en meest efficiënte interventies in te zetten, maar om een *proces* in gang te zetten waarbij onderweg geëvalueerd, geleerd en gecorrigeerd wordt. Dat is dan pas efficiënt. De nadruk komt op de organisatie van dat proces (deelnemers, methoden, feedback, leermomenten, herdefinitie evt. zelfs van de doelen). Daarmee wordt ook de rol van de 'deskundige' anders: deze kan niet meer pretenderen te weten hoe het moet. En daarmee is er een natuurlijke rol voor de *stakeholders*: nadruk op hun betrokkenheid is geen politiek correct geneuzel, maar noodzaak vanuit de dynamiek zelf van het veranderingsproces.

Dit betekent:

- Minder lineair planmatig te werk gaan en meer ruimte en flexibiliteit bieden om in te springen op '*emerging issues*', eventualiteiten en kwesties die tijdens het proces boven komen drijven;
- Dat bilaterale organisaties met hun *counterparts* in ontvangende landen minder gezien worden als de sturende kracht voor ontwikkeling, maar dat ontwikkeling tot stand komt als resultaat van interactie tussen veel verschillende actoren en coalities op verschillende locaties;
- Ordenende en sturende principes in dit ontwikkelingsproces zijn het gezamenlijke leervermogen en een functionerend systeem van *checks & balances*. Het gaat om het leervermogen van alle betrokken actoren om samen lessen te trekken over de voortgang van het ontwikkelingsproces.

STELLING 2:

Afhankelijkheid van financiële hulp moet worden verminderd en worden vervangen door ruimte voor ondernemerschap en het creëren van een *enabling environment*

² Nadrukkelijk zij opgemerkt dat deze stellingen niet per definitie door alle werkgroepleden worden onderschreven. De stellingen kunnen elkaar dus tegenspreken. In het hoofddocument is een poging gedaan om alle stellingen te ordenen naar verschillende scenario's.

Toelichting:

Maatregelen om de afhankelijkheid te verminderen zijn onder andere:

- Meer ruimte voor ondernemerschap;
- Meer nadruk op lokaal leiderschap;
- Het creëren van een *enabling environment* (onder andere goede regelgeving);
- Onbeperkte ruimte voor producten uit 'het Zuiden' op markten in het Noorden;
- Het stoppen van dumpen van goedkope producten uit het Noorden in ontwikkelingslanden;
- Stimuleren van *outsourcing* richting 'het Zuiden';
- Vraaggestuurde OS-initiatieven en *ownership* bij de ontvangende partij.

STELLING 3:

De huidige politiek gestuurde, hulpgeoriënteerde Ontwikkelingssamenwerking moet omgebouwd worden tot maatschappelijk gedreven, klantgerichte internationale samenwerking gericht op breed-gedefinieerde duurzame (incl. groene) ontwikkeling met focus op zowel 'armen' als 'aankomende' middenklasse, met bedrijfsleven (incl. MKB) en ontwikkelingsorganisaties als 'drijvende' spelers, elk vanuit hun eigen rol, professionaliteit en belang, en beleids-ingekaderd en gefaciliteerd door de overheid (kabinet-breed) en ondersteund door Academia.

Toelichting:

Effectiviteit van interventies, *leveraging* overheidsgelden met privaat geld (25/75?), verlicht eigen belang, samenhang tussen issues en oplossingen (zoals armoede, klimaat, biodiversiteit) moeten in samenhang worden aangepakt, uitgaande van de vraag van de klant (waar hij ook zit en wat hij ook doet: de klant en de spelers in het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties zijn zeer divers; dus geen exclusieve focus op een paar sectoren): mobilisatie van experts belangrijker dan generalisten, politici, etc.

STELLING 4:

De Global Green, Fair, Ethical New Deal (UNEP) geeft Nederland een unieke kans om traditionele OS te vervangen door internationale duurzame ontwikkelingssamenwerking (IDOS) via een onafhankelijk, vraaggestuurd *clearing house* van duurzaamheidsinitiatieven uit het Zuiden waarop Nederlandse en internationale bedrijven en maatschappelijke organisaties kunnen inschrijven, met gehele of gedeeltelijke matching door Nederlandse overheid; verdere facilitering door overheid door nieuwe instrumenten, inclusief groene en sociale belastingprijkkels.

Toelichting:

Ownership, accountability, community-based, zijn alle essentiële elementen van effectieve IDOS; daarnaast kunnen groene en sociale fiscaliteiten voor interventies in het zuiden door bijvoorbeeld *social investors funds* buitengewoon gericht en effectief te werk gaan.

STELLING 5:

Investeren in de economische groei (private sector) van een land, in samenhang met het Nederlandse bedrijfsleven, is de meest duurzame vorm van ontwikkelingssamenwerking en daarmee een heel nuttige aanvulling op OS.

Toelichting:

De private sector is de beste motor voor economische groei en ontwikkeling. Bilaterale OS/IS dient daarom vooral ten goede te komen aan kansen voor de (lokale) private sector. Zeker ook in landen met slecht bestuur en in dictatoriale regimes is de private sector de meest geëigende partner voor ontwikkelingsrelaties. Ontwikkelingssamenwerking kan een rol spelen in het stimuleren van investeringen in de private sector in ontwikkelingslanden en verder in het verbeteren van de lokale mogelijkheden om te ondernemen (*enabling environment*). Daartoe hoort ook het versterken van de overheid en sociale sectoren, want het in landen met slecht bestuur of dictators moeilijk eerlijk zaken doen.

STELLING 6:

Bilaterale hulprelaties moeten onderdeel zijn van een breed scala van samenwerkingsrelaties, op basis van wederzijds belang ontwikkeld.

Toelichting:

Bilaterale (en multilaterale) hulp heeft geleid tot het versterken van de elite in het Zuiden, die het geld voor eigen gebruik en belang heeft besteed zonder dat het substantieel tot vermindering van armoede heeft geleid bij de grote massa. Bilaterale en multilaterale hulp heeft een veel te groot aandeel in de OS/IS relatie en wordt door een te beperkt aantal institutionele actoren beheerst met heel veel regels en instrumenten. Het is daarom tijd voor andere relaties, die van economische (gericht op beter inkomen door bijvoorbeeld eerlijke handel), politieke (gericht op vrede), sociale (gericht op betere omstandigheden voor de massa) aard zijn en waaraan gewerkt wordt door direct betrokkenen (passie/belang) en deskundigen. De Nederlandse overheid kan een taak hebben dit soort relaties beter mogelijk te maken (*enabling environment*). Bilaterale hulp kan overigens wel effectief zijn als coalities van gelijkgestemde landen gezamenlijk het voortouw nemen (zoals het Nederlands optreden in Uruzgan laat zien). In tegenstelling tot uitvoering door multilaterale organen waar bureaucratie prevaleert en slagvaardigheid wordt aangetast door consensuscultuur.

STELLING 7:

Een (bilaterale) hulprelatie mag maximaal 15 jaar duren, en moet/kan daarna overgaan in andere vormen van IS.

Toelichting:

Een 'hulprelatie' dient in het contact tussen soevereine staten beschouwd te worden als een 'ongewone' en deels ook ongezonde basis voor het onderhouden van betrekkingen. Vooral de bilaterale contacten van Nederland (en andere donoren) met een aantal Afrikaanse staten staan vrijwel uitsluitend in het kader van de door Nederland te verstrekken hulp. Dit vertroebelt alle andere mogelijke vormen van contact en samenwerking tussen soevereine staten. Bovendien leidt een grote afhankelijkheid van buitenlandse hulp tot grote problemen in ontvangende landen. We moeten terug naar een situatie waarin een bilaterale hulprelatie een (tijdelijke) uitzondering wordt in

plaats van (langdurige) regel. Bestaande en nieuwe bilaterale hulprelaties dienen tijdelijk te zijn en doelbewust toe te werken naar overgang naar andere vormen van internationale samenwerking.

STELLING 8:

1% van elk OS/IS programmabudget dient gereserveerd te worden voor het mogelijk maken van het kritisch volgen van het programma door betrokkenen, journalisten en wetenschappers.

Toelichting:

Naast officiële regels en procedures om effectiviteit en impact van programma's te evalueren, zou de OS/IS sector ook de stem van de betrokkenen beter moeten mobiliseren. Daarnaast is het waardevol om ook publiek rekenschap af te leggen aan kritische buitenstaanders. Deze twee sturingmechanismen uit de liberaal-democratische traditie hebben een centrale rol in onze eigen complexe maatschappijen. De OS en IS sectoren zouden baat kunnen hebben bij veel meer kritische onderzoeksjournalistiek, onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek (beleidskritisch onderzoek is pas echt beleidsondersteunend!) en bij het systematisch hoorbaar maken van de commentaren van de doelgroepen zelf op programma's.

STELLING 9:

OS/IS zou zich sterk moeten richten op de kerncompetenties van Nederland en mag worden gekoppeld aan Nederlandse belangen.

Toelichting:

Nederlandse OS/IS zou zich moeten focussen op de sectoren waar wij een *added value* hebben, zoals het 'poldermodel', water management, landbouw en voedselproductie en de geïntegreerde aanpak (3D). In deze sectoren hebben wij ontwikkelingslanden het meeste te bieden. Bijkomende voordelen zijn dat de inbedding in de Nederlandse samenleving daarmee is verzekerd en dat is goed voor het draagvlak van OS. Ook wordt de bijdrage van Nederland aan ontwikkelingsprocessen in het Zuiden veel zichtbaarder; ook dat draagt bij aan het draagvlak. Er zitten ook schaalvoordelen aan: minder versnippering, meer samenwerking binnen Nederlandse instituten, waarbij ook het bedrijfsleven een belangrijke rol kan spelen. Win-win situatie zijn makkelijk te verkrijgen. De specialisatiegedachte sluit nauw aan bij het verlangen om het (Nederlandse) bedrijfsleven meer te integreren in de OS-inspanningen en om de OS-sector meer los te koppelen van de (Nederlandse) overheid.

STELLING 10:

Nederland dient meer aan te sluiten bij de internationale en Europese agenda maar moet ervoor zorgen dat de uitvoering op efficiënte manier plaatsvindt.

Toelichting:

Investeren in multilaterale organisaties bevordert de coördinatie en harmonisatie van de hulp en kan belangrijke schaalvoordelen opleveren. Versnippering, het najagen van nationaal eigen belang en binding van de hulp worden door multilateralisering tegen gegaan. Ervaringen met de crisisbeheersingskant van de VN, en zeker ook met de NAVO, leren echter dat de slagvaardigheid van deze "multinationals" ernstig wordt aangetast door de bureaucratie en de consensuscultuur die daar onoverkomelijk bij hoort. Dit wordt pas doorbroken indien coalities van gelijkgestemden het

voortouw nemen (een variatie op het thema van vraagsturing). Nederland moet daar zijn invloed voor benutten.

STELLING 11:

De OS/IS sector bestaat uit een wirwar van organisaties, netwerken, initiatieven en betrokken individuen. De sector dient een open structuur te ontwikkelen die recht doet aan dit complexe veld en de aanwezige ideeën en energie weet te mobiliseren voor het gemeenschappelijke doel.

Toelichting:

Het veld van de ontwikkelingssamenwerking is in toenemende mate gefragmenteerd en divers. Discussies over de wenselijkheid van diversiteit zijn zinloos: nieuwe initiatieven zijn niet te stuiten. Het is veel zinvoller om manieren te vinden waarop de sector als geheel voordeel kan halen uit de diversiteit.

Het is contraproductief om drempels op te werpen of *gate keepers* aan te stellen die toetreding tot de sector bemoeilijken. Via open procedures kunnen uit de sector oplossingen naar boven komen en beloond worden met het toekennen van de beschikbare middelen. Zo'n model kan gebaseerd zijn op een Wikipedia-achtige structuur. In zo'n open systeem wordt meer gebruik gemaakt van innovatiekracht en ontstaan meer ruimte voor 'nicheoplossingen'.

STELLING 12:

Een verdere vermaatschappelijking van ontwikkelingssamenwerking leidt niet tot een verdere versnippering en minder effectieve inzet van OS gelden maar juist tot een verrijking van de IS relaties.

Toelichting:

De structuur van Ontwikkelingssamenwerking (in Nederland) dient toegesneden te zijn op de diversiteit en de vermaatschappelijking van de sector. Die structuur zou de volgende elementen kunnen omvatten:

- De hoofddoelstelling van OS is het terugdringen van de armoedeproblematiek. Dit vereist hoogwaardige kennis en ervaring op het gebied van effectieve armoedebestrijding, capaciteitsopbouw, multi-stakeholderprocessen en nog veel meer. Dit onderdeel van IS/OS zou het beste ondergebracht kunnen worden bij een Rijksdienst (naar DfID-voorbeeld) die structurele en gereguleerde contacten onderhoudt met specifieke kennisinstututen zoals KIT, WI, MDF, VU/CIS, CIDIN, ISS etc. Deze Rijksdienst is verantwoordelijk voor beleidsvoorbereiding en uitvoering van het OS beleid;
- Een afgesplitst onderdeel van de Rijksdienst draagt zorg voor de goede inbedding en begeleiding van de vermaatschappelijkte OS/IS-inspanningen;
- Naast deze Rijksdienst zou een *clearing house* moeten komen voor initiatieven gericht op zaken als klimaatverandering, energieschaarste, wereldhandelsrelaties, internationale financiële relaties en dergelijke;
- Ten slotte is er een orgaan nodig dat zich – vakministerie overstijgend – bezighoudt met de coherentie van het gehele Nederlandse overheidsbeleid;
- Dit alles onder een minister voor Internationale Samenwerking.

Appendix 3 – Stellingen Werkgroep onder leiding van Maarten Brouwer³

STELLING 1:

De OS/IS sector moet zich heroriënteren op de onderliggende waarden en normen en deze duidelijker benoemen.

Toelichting:

Vooraf de medefinancieringsorganisaties (MFO's) danken hun bestaansrecht aan de normen en waarden waarop ze zich baseren. Het OS-debat gaat te weinig over de achterliggende waarden van OS. De sector is te veel gepolitiseerd en getechnocratiseerd, en moet weer terug naar de kern om zich van daar uit opnieuw te definiëren.

STELLING 2:

Ter vergroting van haar draagvlak moet de OS/IS sector haar doelstellingen duidelijker communiceren; zowel tussen de verschillende sectoren als naar het publiek. Tevens moet geïnvesteerd worden in mondiaal burgerschap.

Toelichting:

De discussie over OS wordt vertroebeld omdat mensen een beeld hebben van de OS van 30 jaar geleden; we hebben dus niet goed gecommuniceerd. De professionalisering, waarvan de uitingsvorm er vooral een was van technocratisering, heeft veel mensen onbekend gemaakt met de inhoud van OS. Bevlogenheid wordt minder herkend. Tegelijkertijd zijn ontwikkelingsinspanningen gericht op resultaten op middellange en lange termijn, waarbij uiteindelijke resultaten tot stand worden gebracht door personen, groepen en instituties buiten de controlesfeer van donoren. Dit alles heeft tot gevolg dat het DGIS moeite heeft met het uitdragen van de successen. Toch is ook het duidelijk maken van de successen nog niet voldoende; het zit ook in gebrek aan vertrouwen in de kwaliteit. Ter vergroting van het draagvlak voor IS/OS is het nodig om helder en in begrijpelijke taal uit te leggen wat OS beoogt en doet en op basis van welke principes OS/IS geld wordt uitgegeven. Daarbij moet de samenleving niet worden aangesproken op emoties, maar op inhoud, betrokkenheid en efficiëntie. Ook ontkokering, met name door het aangaan van partnerschappen (stelling 8), zijn van belang voor de vergroting van het draagvlak. En dan niet een passieve vorm van draagvlak, maar een actieve vorm die te herkennen is door concreet gedrag in zaken van armoede en ongelijkheid.

Hoewel het probleem lijkt dat er nauwelijks steun is voor beleid en gevestigde instituties, gaat het wellicht om een fundamenteeler probleem: het gebrek aan internationale oriëntatie in de eigen Nederlandse samenleving. Investeren in mondiaal burgerschap zou een betere strategie zijn dan investeren in draagvlak voor OS/IS. De parallel met de EU en de multiculturele samenleving is gewoonweg te treffend om te doen alsof steun voor OS nu het grote probleem is.

STELLING 3:

De doelstellingen moeten breder zijn dan de traditionele OS. We moeten naar een pro-

³ Nadrukkelijk zij opgemerkt dat deze stellingen niet per definitie door alle werkgroepleden worden onderschreven. De stellingen kunnen elkaar dus tegenspreken. In het hoofddocument is een poging gedaan om alle stellingen te ordenen naar verschillende scenario's.

poor IS-agenda, juist in verband met de grote wereldproblemen als klimaatverandering en internationale veiligheid. De belangrijkste doelen van OS/IS zijn het verbeteren van de bestaansstrategieën van mensen die onder de armoedegrens leven, het faciliteren van lokale ontwikkelingsprocessen en het bevorderen van een duurzame wereld en vrede en veiligheid.

Toelichting:

Armoedebestrijding moet in de mondiale context van globale issues worden geplaatst, want deze kunnen niet los van elkaar worden gezien. Dat betekent dat de mondiale agenda bepalend moet zijn voor OS/IS.

De relevantie van het OS/IS beleid moet blijken in de verbetering van het dagelijks leven van de 1 miljard mensen die wereldwijd onder de armoedegrens leven en/of ondervoed zijn. Die miljard mensen die OS/IS wil bereiken (direct of via *change agents*) hebben te maken met drie domeinen of niet-concentrische schillen:

1. Het domein van de duurzame ontwikkeling (sociaaleconomische en natuurlijke omgeving);
2. Het domein van de bestuurlijke orde (*governance* structuren);
3. Het domein van de maatschappelijke rechtsordening (normen en waarden, vraagstukken van vrede en veiligheid, etc.).

OS/IS kan in alle drie de domeinen interveniëren en doet dat in de praktijk ook, waarbij – van binnen naar buiten gezien – OS overgaat in IS. Elk domein heeft bovendien lokale, nationale en mondiale dimensies.

Naast de pro-poor agenda moet OS/IS ook een katalysator zijn voor groeimogelijkheden in ontwikkelingslanden. Dat vereist aandacht voor de middengroepen omdat juist deze de mogelijkheid hebben om te groeien. Daarmee zijn zij de motor van ontwikkeling in een samenleving.

STELLING 4:

De discussie over de hervorming van de Nederlandse OS structuur komt voort uit een waargenomen beheersprobleem aan Nederlandse zijde en gaat onvoldoende uit van de vraag in ontwikkelingslanden. Dynamische samenlevingen en autonome ontwikkeling ontstaan alleen als het initiatief voor verandering in de betreffende samenleving ligt. Die samenleving moet ook de verantwoording nemen/houden over het ontwikkelingsproces. De rol van het Noorden kan hooguit een faciliterende zijn. Diversiteit kan daarbij juist een voordeel zijn.

Toelichting:

Het belang van *ownership* mag niet worden onderschat: ook al is er geen enkele reden aan te nemen dat ontwikkelingslanden beter zijn in het identificeren van hun problemen, geldt toch dat de duurzaamheid van oplossingen sterk toeneemt indien *ownership* wordt gerespecteerd.

Ondanks alle retoriek is zuidelijk *ownership* van de OS-relatie echter nog steeds een probleem. Tien jaar geleden is de gedachte van *ownership* in theorie omarmd, maar slechts weinig toegepast in de praktijk. Voor het bevorderen van dynamische samenlevingen en autonome ontwikkeling is het essentieel dat het initiatief voor verandering in de betreffende samenlevingen ligt. Die samenlevingen moeten ook de verantwoordelijkheid houden voor het eigen ontwikkelingsproces. Er zijn veel valkuilen en beperkingen als het om de praktijk van *ownership* gaat.

Ten eerste is er de vraag of echt *ownership* binnen een donor/ontvanger relatie ten principale wel mogelijk is. Gratis geld heeft een incestueuze invloed op vraagsturing: de praktijk dat de vraag geformuleerd wordt binnen de mogelijkheden van de donor is vrijwel niet te stoppen.

Ten tweede is het probleem dat de capaciteit om de vraag te formuleren bij veel (achtergestelde) groepen ontbreekt. In landen met een goed functionerende overheid kan deze in staat worden geacht de vraag te formuleren, maar zelfs in deze landen bestaat het risico dat hiermee de status quo van machts- en welvaartsverschillen wordt bestendig, in plaats *pro-poor* gerichte veranderingen. *Ownership* kortom, is gediend bij interne verantwoording van overheid naar bevolking. Hoe beter die functioneert, hoe gemakkelijker *ownership* in de praktijk gerealiseerd zal kunnen worden.

Ten derde wordt vraagsturing belemmerd door navelstaarderij in de sector en de institutionele belangen die vaak voorop worden gesteld. Bij donoren is weerstand om *ownership* over te dragen. Eén van de verborgen doelen van OS – bijvoorbeeld wanneer het gaat om het bevorderen van goed bestuur en democratie – is het delen en bevorderen van onze maatschappijvisie. In feite is er vaak weinig vertrouwen in ontvangende overheden mede omdat de visies op maatschappelijke ontwikkelingen en de rol van bestuur daarin niet goed overeenkomen en ook te weinig onderling besproken worden. Dat staat haaks op het overdragen van *ownership*. Ook de economische belangen van donoren staan vraagsturing in de weg. In de private sector verzetten veel bedrijven zich tegen het overdragen van *ownership* van OS-gelden omdat zij lokale *procurement* procedures als weinig transparant en fair ervaren. Dat is overigens geen objectief oordeel, maar een oordeel dat mede gebaseerd is op de eigen belangen van dat bedrijfsleven.

Ten slotte staat ook in de huidige debat over de IS/OS-architectuur het beheersprobleem van de versnippering aan de Nederlandse zijde centraal, en niet de behoeften van ontwikkelingslanden. De diversiteit van spelers die in de OS actief kan ook worden beschouwd als een strategie waardoor we aanwezig kunnen zijn in de haarvaten van de samenleving in ontwikkelingslanden en een faciliterende rol kunnen spelen in lokaal geïnitieerde processen.

STELLING 5:

Ownership/vraagsturing moet goed in balans zijn met aanbodsturing. Verlicht eigenbelang mag een rol spelen in OS/IS omdat de kwaliteit van de inspanning ermee gediend is. Een goede balans tussen vraag en aanbod leidt automatisch tot specialisatie.

Toelichting:

Idealiter is specialisatie niet het gevolg van een beleidsbeslissing, maar van de vraag die in een bepaalde richting dwingt. Sectoren waar Nederland goed in is zijn bijvoorbeeld water, landbouw en organisatieontwikkeling. In kennis van deze thema's zou meer geïnvesteerd mogen worden.

STELLING 6:

Nadenken over doel en organisatie van de OS/IS vereist nadenken over coherentie en de ruimte voor experiment. Harmonisatie is belangrijk maar ten behoeve van innovatie is ruimte nodig voor experiment.

Toelichting:

Het moet duidelijker worden gemaakt waar de verbanden liggen met de andere beleidsterreinen (coherentie). Niet het streven naar realisatie van de 0,8% norm voor OS moet centraal staan, maar het ontwikkelingseffect dat wordt beoogd. Hulp is daarin een middel dat in voldoende mate en conform de afspraken beschikbaar moet zijn, maar moet nooit het hogere streven zelf zijn. De beschikbaarheid van goede sociale contracten tussen overheden en de maatschappelijke organisaties in de partnerlanden zou zeer behulpzaam zijn om grotere hulpvolumes effectief te kunnen inzetten. Op basis van dergelijke sociale contracten kunnen ontwikkelingslanden namelijk met donoren overeenkomsten sluiten over de resultaten van dat sociale contract die in bilaterale samenwerking moeten worden bereikt. Resultaten worden dan beter toetsbaar, zijn integraal onderdeel van het eigen ontwikkelingsprogramma van de partnerlanden en kunnen in omvang in overeenstemming worden gebracht met een 0,8% doelstelling, zonder dat deze budgettaire doelstelling allesbepalend wordt. Een dergelijke afspraak met het parlement, waarbij 0,8% de financiële calculatie is van een onderliggend werkprogramma en het parlement zich mede bindt aan de te bereiken resultaten, zal de bestedingsdruk van OS af halen en tot een zakelijker debat over OS/IS kunnen leiden.

STELLING 7:

OS/IS moet het denken in projecten en programma's vervuilen voor het denken in veranderingsprocessen. Dat vraagt om een hybride speelveld, waarin het bedrijfsleven (in Noord en Zuid) en publiekprivate en andere partnerships een essentiële rol spelen. In dat speelveld moet het aantal medefinancieringsorganisaties en NGO's worden teruggebracht.

Toelichting:

OS heeft bijgedragen aan een complexe institutionele structuur, zowel hier als in ontwikkelingslanden. De verkokering tussen de sectoren en de hulpkanalen dient te verdwijnen. Partnerschappen (publiekprivaat, maar ook die welke zijn geïnitieerd in Schokland) zijn daartoe de sleutel. Dat vraagt van de OS-sector dat zij een manier vindt om los te komen van wederzijds wantrouwen en de institutionele belangen en problemen (en hun oplossingen) centraal stelt. Wanneer probleemgericht wordt gedacht kan vervolgens worden gekeken naar de (combinatie van) partijen die het best kan bijdragen aan de oplossing ervan. Binnen dit hybride speelveld is het de vraag hoe de overheid processen die buiten haar competentie liggen, kan ondersteunen.

Opereren vanuit een probleemgerichte benadering zal naar alle waarschijnlijkheid een reductie in het aantal medefinancieringsorganisaties en NGO's (waarvan de onderlinge verschillen nagenoeg verwaarloosbaar zijn) tot gevolg hebben. NGO's die geen wezenlijke maatschappij visie etaleren en die ook geen onderscheiden programma voor maatschappij opbouw of emancipatiebevordering kennen, dienen geen publieke middelen te ontvangen. Dergelijke organisaties dienen hun bestaan te rechtvaardigen door private fondsverwerving.

STELLING 8:

Het bedrijfsleven is een onderschatte en onderbenutte kracht in OS/IS terwijl deze een essentiële rol zou moeten spelen.

Toelichting:

Het inschakelen van het bedrijfsleven in ontwikkelingsprocessen is een belangrijke voorwaarde voor duurzame investeringen. OS/IS laat veel potentieel liggen door het bedrijfsleven te verwaarlozen.

Het bedrijfsleven draagt op verschillende manieren bij aan ontwikkeling: het stimuleren van lokale ondernemerscapaciteit, het creëren van werkgelegenheid, het betalen van lokale en nationale belastingen, het ontplooiën van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, het overdragen van kennis, het verzorgen van infrastructuur, en *corporate charity*. Het bedrijfsleven kan ook een rol spelen in het formuleren van lokale vraag. Een voorbeeld daarvan is Heineken dat op eigen initiatief lokale gezondheidszorg ondersteunt. Ten slotte kunnen de OS/IS sector en het (bedrijfsleven in het) Zuiden leren van de economische kennis van het bedrijfsleven en haar organisatiecapaciteit. Het zijn dus niet zozeer de producten en diensten van het bedrijfsleven die in de ontwikkelingsrelatie centraal moeten staan. Deze zijn immers via de markt te verwerven. Wel moeten de ervaring en kennis van bedrijven over (voorwaarden van) marktwerking, innovatiekracht en stuwkracht van bedrijven centraal staan. Die zijn immers bepalend voor economische groei en ook uniek voor het bedrijfsleven.

Succesvolle publiekprivate partnerschappen (PPP's) vragen van de partijen dat ze loskomen van hun vooringenomen posities en wantrouwen. Het bedrijfsleven brengt daarbij een belangrijke fundamentele waarde in, namelijk dat kosten en opbrengsten in de juiste verhouding moeten blijven staan. Verstrekkers van schenkingsmiddelen hebben soms de neiging het resultaat heilig te verklaren en daarbij de kosten van ondergeschikt belang te maken. De overheid kan een aantrekkelijke partner voor het bedrijfsleven zijn, maar wordt ervaren als traag, niet-transparant en procedureel. De werelden zijn te zeer van elkaar gescheiden. Kennisinstellingen kunnen hier een rol als *honest broker* vervullen om wantrouwen te slechten en toegevoegde waarde objectieverbaar te maken.

Aandachtspunt is tevens de wenselijkheid van instrumenten om de extra risico's van het bedrijfsleven af te dekken. Rechtstreekse subsidies dienen geen structureel belang van het bedrijfsleven en staan haaks op de marktgedachte. Er zouden wellicht meer FMO-achtige marktinstrumenten ontwikkeld moeten worden, zoals leningen, participaties en garanties. Vooral het Midden en Klein Bedrijf (MKB) moet over de drempel worden geholpen; deze sector zorgt voor stimulerende initiatieven, vooral in Afrika. Het is wel van belang dat die initiatieven en de resultaten die daardoor tot stand komen, beter voor het voetlicht worden gebracht. OS/IS gelden kunnen echter niet worden gebruikt om 'gewone' ondernemersrisico's af te dekken.

Een kanttekening is wel de vraag tot hoever het westerse bedrijfsleven kan bijdragen aan de ontwikkeling van lokaal bedrijfsleven. Realiteit is dat het bedrijfsleven naar winst streeft en dat arme landen veeleer '*hit and run*' markten zijn dan dat ze als structurele investeringspartners worden gezien. Dat is zowel de kracht als de zwakte van de rol van bedrijven in ontwikkelingsprocessen. Maar wanneer is het lokale bedrijfsleven een partner, en wanneer een (potentiële) concurrent? In OS/IS horen de belangen van het lokale bedrijfsleven voorop te staan. De belangen aan beide kanten lijken goed bediend te worden in de ketenbenadering die SNV toepast.

Samenvattend: benut het bedrijfsleven waar ze goed in is, spreek het aan op verantwoordelijkheden, en zorg voor marktmechanismen om de risico's af te dekken.

STELLING 9:

Het bilaterale kanaal vergt herstructurering en professionalisering, met meer ruimte voor denken op langere termijn. Op termijn zou bilaterale hulp volledig via EU-kanalen moeten lopen. Nederland heeft zijn uitvoeringscapaciteit te velde als sterk punt in te brengen.

Toelichting:

In potentie is Europa een ideaal OS/IS-kanaal. Bilaterale hulp zou op termijn volledig via EU-kanalen moeten lopen. Het grote voordeel van Europese hulp zijn de lagere transactiekosten. Actiever inzetten op de Europese agenda moet echter niet worden gebruikt als een 'vlucht naar voren'. Eerst moet het eigen huis op orde, voordat hulp gelden kunnen worden overgedragen. Dit is het momentum om de zaak flink op te schudden en keuzes te maken over de rol van de diverse ministeries, de principes en discipline in budgetsteun van overheid tot overheid, en de keuze van landen waaraan steun wordt gegeven. Het raamwerk hiervoor is de Europese discussie over werkverdeling tussen donoren.

Technisch/administratief kan de hulp relatief makkelijk aan Europa worden overgedragen, maar politiek is dat nog een probleem. Hier speelt vooral de angst dat enkele grote lidstaten de EU-hulp zullen inzetten voor eigen geopolitieke en economische belangen en dat Nederland te weinig ruimte zal hebben om binnen gecentraliseerde EU-hulp eigen afwegingen te maken (bijvoorbeeld met betrekking tot het stoppen van budgetsteun aan Rwanda). Ook zijn er zorgen over de juridisch/bureaucratische inbedding van EU-hulp ter plekke. Hoe goed zijn de lokale EU-vertegenwoordigingen? Ten slotte is de verdeeldheid binnen de EU over het buitenlandbeleid een bottleneck. Op dit moment is de vraag of de lidstaten er wel in zullen slagen om een gezamenlijke strategie voor OS-beleid te formuleren. In ieder geval zou Nederland meer moeten doen om binnen Europa aan machtsvorming te doen. Minister Koenders lijkt te weinig bilateraal met zijn Europese collega's te overleggen en lijkt daarmee te weinig te bouwen aan een Europese consensus over ontwikkelingssamenwerking.

STELLING 10:

Multilaterale organisaties zouden zich meer moeten ontwikkelen tot 'donor of last resort'.

Toelichting:

Het multilaterale kanaal moet vooral worden benut voor activiteiten in landen waarmee bilaterale samenwerking niet goed mogelijk of onaantrekkelijk is. Er zijn landen waarin je wel wilt investeren maar waar dat via het bilaterale kanaal lastig is vanwege de politieke verhoudingen. Ook de landen die door donoren worden genegeerd (de zogenaamde *donor orphans*, zoals de centraal Afrikaanse Republiek) zouden door de multilaterale organisaties bediend kunnen worden als 'donor of last resort' (in financiële zin met name). Dit past bij de rol van internationale en multilaterale instellingen als *provider of global public goods*. Ook deze goederen en diensten dienen waar mogelijk op nationaal of regionaal niveau te worden geleverd met een terugval optie bij het multilaterale niveau.

STELLING 11:

Er zit veel goede en nuttige kennis in het multilaterale kanaal. Daarover moet onafhan-

kelijk van de financiering kunnen worden beschikt. Daarnaast moet meer geïnvesteerd worden in het opbouwen van een agenda voor beleids- en praktijkgerichte kennis in Nederland en in een bundeling van kennis op Europees niveau.

Toelichting:

Er zit veel beleidsrelevante kennis in het multilaterale kanaal. Vooral het niveau van dergelijke kennis bij de Wereldbank is enorm. Als kennisinstellingen valt aan internationale instellingen een rol toe als *provider of first resort*: zij zijn vaak de primaire bron van kennis voor beleidsmakers en staf van praktijkorganisaties. Daar waar kennis is geproduceerd door publieke instellingen zonder winstoogmerk, dient kennis vrij beschikbaar te zijn. Multilaterale en internationale organisaties kunnen een sleutelrol spelen in het publiek en vrijelijk beschikbaar maken van kennis. Hiermee wordt recht gedaan aan de essentiële rol van kennis als motor voor wereldwijde ontwikkeling.

Er zijn natuurlijk ook belangrijke argumenten voor meer marktwerking in de kenniswereld: kennis heeft een prijs. Dit speelt vooral een rol voor kennis die van belang is voor innovatie, productie en werkgelegenheid. Als dergelijke kennis gratis wordt aangeboden, ontbreekt vaak de juiste prikkel om kennis ook daadwerkelijk te gebruiken. Er is dan immers minder gevoel van verantwoordelijkheid voor zowel succes als falen. Het creëren van een markt waar (toepassings)kennis kan worden gekocht bevordert de kwaliteit, diversiteit van de kennis en debat.

Verder moet er beleid komen om de opbouw van kennis te vergroten en de ontwikkelingsgerichte kennisverschraving in Nederland tegen te gaan. Er is vooral veel meer wisselwerking en wederzijdse voeding tussen kennis en beleid nodig.

Ten slotte is ook meer bundeling van kennis nodig, met name op EU niveau.

STELLING 12:

De OS/IS sector moet meer leren van ervaringen in het verleden; procesmethoden en contextdenken moeten daarbij voorop staan.

Toelichting:

Kies radicaal voor wat werkt. Biedt parallel daaraan meer ruimte voor experimenteren. Kijk daarbij naar de context: *best fit* (contextdenken) is een beter uitgangspunt dan *best practices* ('*blue print*'-denken). Het bewustzijn is gekomen dat OS over processen gaat, maar de publieke opinie en ook het politieke debat lijkt zich gelijktijdig juist van die procesoriëntatie af te wenden. Tekenend is de discussie over bureaucratiesering in de ontwikkelingssamenwerking. De pogingen om processen te bevatten en te beïnvloeden via instrumentalisering sluiten niet meer aan bij de perceptie van wat OS is en zou moeten zijn. Dit geldt voor alle gevestigde OS instituties. De interne besturing van het Ministerie van Buitenlandse Zaken gaat nog steeds grotendeels uit van instrumentalisering zoals die voor projecten. De projectmethode behelst ook nog immer ruim de helft van alle ingezette ODA-middelen. Daarnaast wordt inmiddels ook inzet gepleegd om de procesbenadering te instrumentaliseren. Resultaat is het beeld van een complexe, met zich zelf bezig zijnde bureaucratie. Gestreefd moet worden naar een duidelijke rol voor projecten die geënt moet zijn op de grotere onderliggende processen die worden gesteund: projecten als vorm van experiment, als katalysatoren voor de processen of als mobilisator van tegendruk aan ongewenste effecten van de procesbenadering. De huidige situatie van losstaande projecten naast procesbenaderingen en de eigen beheers- en verantwoordingsregimes die aan beiden vast zitten maken dat het apparaat vastloopt.

Appendix 4 – Stellingen Werkgroep onder leiding van Peter Nijkamp⁴

STELLING 1:

Doel van OS is duurzame ontwikkeling bewerkstelligen vanuit ecologisch, sociaal en economisch oogpunt.

Toelichting:

Die drie elementen vormen een driehoeksverhouding. Armoedebestrijding is daar onderdeel van; maar dus ook het economische belang, waarbij ook het Nederlandse economische belang mag meewegen. Armoedebestrijding in het Zuiden is het belangrijkste motief, maar ook Nederlandse/Westerse belangen kunnen/moeten een rol spelen. Ten eerste omdat armoede niet alleen voorkomt in het Zuiden. Het verdelingsvraagstuk is mondiaal. Eigenbelang ligt ook in de objectieve behoefte in het Westen van een eigen duurzame ontwikkeling. Dat kan niet los staan van de duurzame ontwikkeling in het Zuiden.

STELLING 2:

Armoedebestrijding, vergroten van rechtvaardigheid en bevorderen van een democratische samenleving dienen in hun samenhang de uitgangspunten van ontwikkelings-samenwerking te zijn.

Toelichting:

Armoede is de uitkomst van samenhangende economische, politieke, sociale en culturele processen. Armoedebestrijding kan alleen plaatsvinden als al deze processen aandacht krijgen. Gelijkheid in delen in welvaart en welzijn voor alle bevolkingsgroepen kan alleen plaatsvinden als rechtvaardigheid en democratische spelregels geborgd zijn in de instituties van de samenleving.

Vooraf het proces van globalisering heeft grote gevolgen voor arme landen. Het biedt zowel kansen als risico's. Globalisering biedt ontwikkelingslanden gelegenheid om hun producten te verkopen op de mondiale markt en te profiteren van comparatieve voordelen, waarmee ze verdien capaciteit en werkgelegenheid kunnen overnemen van de traditionele rijke landen. Daarnaast biedt globalisering een deel van hun bevolking kansen om zich te ontwikkelen en zich te vermengen met de kosmopolitische elite. Uniformering van wetgeving, normen etc. leidt tot verlaging van handelsbarrières en draagt bij aan armoedebestrijding, rechtvaardigheid en democratische samenleving.

Echter slechts een beperkt aantal landen profiteert van de toegenomen mondiale verwevenheid. Globalisering heeft bovendien ook negatieve gevolgen. Milieuvervuiling, uitputting van natuurlijke hulpbronnen, ongelijke toegang tot kennis en werkgelegenheid kunnen in dit verband worden genoemd. Dit beïnvloedt ook de wereldwijde politieke vertegenwoordiging van individuele en groepsbelangen in negatieve zin. Ontwikkelingssamenwerking heeft een belangrijke taak in het tegengaan van de negatieve gevolgen van globalisering.

⁴ Nadrukkelijk zij opgemerkt dat deze stellingen niet per definitie door alle werkgroepleden worden onderschreven. De stellingen kunnen elkaar dus tegenspreken. In het hoofddocument is een poging gedaan om alle stellingen te ordenen naar verschillende scenario's.

Ontwikkelingssamenwerking (beter: Internationale Samenwerking) dient zich vooral ook te richten op het versterken en ontwikkelen van instituties binnen de samenleving.

Op deze wijze kan OS gezien worden als flankerend naast het globaliseringsproces. Met globalisering samenhangende geldstromen doen de OS-gelden in omvang verbleken. Het koppelen van deze geldstromen aan het mitigeren van de negatieve bijwerkingen van globalisering geven de relatief kleine OS-budgetten betekenis.

STELLING 3:

Binnen ontwikkelingssamenwerking dient economische ontwikkeling als zwaarste te tellen.

Toelichting:

Burgers in ontwikkelingslanden willen zich op de eerste plaats economisch ontwikkelen; ze willen een inkomen verdienen en zijn bereid daarvoor te ondernemen en zich te scholen. Om hen in staat te stellen dit te doen, dient de nadruk te liggen op ontwikkeling van infrastructuur in brede zin; dus van scholing en gezondheidszorg tot wegen en havens tot financiële sector infrastructuur en onderwijs. Er is hierbij wel extra aandacht nodig voor het verdelingsvraagstuk. Economische groei die de levensomstandigheden (in brede zin) van de armen niet verbetert en/of die de kloof tussen arm en rijk vergroot draagt potentieel bij aan maatschappelijke instabiliteit en uitsluiting.

STELLING 4:

De natuur is nog steeds de bestaansbasis van veel armen op het platteland. Natuurbehoud moet daarom de hoogste prioriteit hebben.

Toelichting:

Milieu is de ecologische kwaliteitseis voor duurzaamheid, door 'Milieu' in het Nederlandse beleid als sector in te stellen richten we ons op structuren, ten koste van de integratie (en daarmee verminderde aandacht) in al het handelen.

STELLING 5:

Ontwikkelingssamenwerking moet gericht zijn op zelfstandigheid, zelfwerkzaamheid en gelijke kansen en het, na verloop van tijd, overbodig maken van de hulprelatie.

Toelichting:

Een aantal onderdelen van de OS (met name bilateraal en multilateraal) hebben in het verleden en tot op heden niet gewerkt en hebben geleid tot afhankelijkheid. Hulpafhankelijkheid heeft de situatie in sommige landen verslechterd en heeft de mensen in deze landen de gelegenheid onthouden zich zelfstandig te ontwikkelen.

Ook ontwikkelingsorganisaties zijn afhankelijk geworden van de gegroeide situatie. Hierdoor zijn er organisaties ontstaan die meer gericht zijn op het voortbestaan van zichzelf dan het oplossen van problemen.

De particuliere initiatieven die de laatste jaren in groten getale zijn opgekomen bieden geen alternatief voor de geïnstitutionaliseerde hulpsector. De particuliere initiatieven ontbreekt het aan professionaliteit. Er wordt veeleer 'vanuit het hart' en met grote emotionele betrokkenheid gewerkt, vaak tot men tegen de grenzen van het eigen kunnen aanloopt. Ook bij nieuwkomers in

'ontwikkelingsland', of ze nu uit de private, de publieke of de particuliere sector komen, is deze tendens te zien. Men gaat vaak te werk zoals men dat gewend is in Westerse landen. De kennis en inlevingsvermogen over andere samenlevingen (culturele intelligentie) ontbreekt vaak.

STELLING 6:

OS/IS taken zouden op basis van marktoriëntatie moeten worden uitbesteed aan een onafhankelijk projectbureau.

Toelichting:

OS/IS moet beschouwd worden als een zakelijke vorm van (sociaal-) economische samenwerking tussen landen met een verschillend ontwikkelingsprofiel. Daarbij past een commerciële aanpak.

Argumenten:

- Gemeenschappelijk zakelijk economisch belang;
- Efficiency en doeltreffendheid staan voorop;
- Realisme krijgt een meer prominente plaats;
- Rationele afweging van mogelijkheden;
- Grotere kans op zelforganisatie middenkader;
- Inpasbaarheid van millenniumdoelstellingen;
- Bevordert retouropdrachten van OS middelen;
- Focus op sterke Nederlandse punten voorkomt fragmentatie;
- Heroriëntatie van bi- en multilaterale hulp;
- Kansen voor innovatief MKB (bijv. OS vouchers);
- Heldere profilering private hulp;
- Professionaliteit bij uitvoering, nazorg onderhoud en continuering;
- Tendersysteem bij OS projecten voor een land op basis van exclusieve kans voor Nederlandse deelnemers;
- Beoordeling en toekenning van OS projecten door onafhankelijk agentschap (vgl. het fondsenbeheer in de tweede geldstroom).

STELLING 7:

Het publieke draagvlak voor de Nederlandse OS-inspanningen leunt te zeer op de gedachte van 'het helpen van armen'.

Toelichting:

Ontwikkelingssamenwerking (met uitzondering van noodhulp, die eigenlijk een andere categorie is dan ontwikkelingssamenwerking) gaat nauwelijks om het 'helpen van arme mensen', echte ontwikkelingssamenwerking gaat uit van wederzijds belang, samenwerking en kansen voor beide kanten. Uitwisseling van kennis, economische samenwerking, handel, wederzijdse winst, investeren zijn daarbij kernwoorden. Het investeringsmodel vereist een optimistischer toon van communicatie, met nadruk op groeimogelijkheden, successen en potenties. Het gaat om het in staat stellen van ontwikkelingslanden om op eigen kracht vooruit te komen.

STELLING 8:

Partnerschappen en andere vormen van samenwerking tussen kanalen vormen het nieuwe ontwikkelingsparadigma.

Toelichting:

Noch de overheid door middel van Officiële Ontwikkelingshulp, noch de medefinancieringsorganisaties, noch Nederlandse ondernemingen middels Directe Buitenlandse Investerings, zijn alleen in staat gebleken een echt substantiële bijdrage aan ontwikkeling te leveren. Er is niettemin veel bereikt in deelgebieden. Wat 'overblijft' vergt echter partnerschappen: tussen publiek en privaat en tussen profit en non-profit. Ontwikkeling ook in onze landen en in de succesvolle landen in Azië van na de Tweede Wereldoorlog hebben alle vooral door effectieve partnerschappen projecten uit kunnen voeren. Nederland bijvoorbeeld is groot geworden door publiekprivate partnerschappen.

Om meer partnerschappen in de OS/IS-sector mogelijk te maken zou de publieke sector dan meer 'entrepreneur' moeten worden, en de private sector zich meer bewust van publieke belangen. Dit vereist dat de verschillende partijen op de hoogte zijn van elkaars 'taal' en manier van opereren.

Binnen de OS-sector kan vooral de rol van het bedrijfsleven vergroot worden. Het gaat daarbij om lokaal bedrijfsleven, internationaal bedrijfsleven en vooral de samenwerking tussen beide. *Bottom of the pyramid*, investeringen en krediet zijn daarbij kernwoorden. De OS-wereld (overheid, ambassades, multilaterale en andere spelers) zal meer de rol van financier en katalysator moeten nemen, onder voorwaarden die het algemene belang dienen, maar niet zo 'verstikkend' en alomvattend zijn dat dynamisch opereren voor het bedrijfsleven onmogelijk wordt gemaakt.

Het lokale 'speelveld' voor het bedrijfsleven dient in veel gevallen wel verbeterd te worden. De OS-sector kan daar een belangrijke rol in spelen.

STELLING 9:

De Nederlandse OS-inspanningen dienen zich te concentreren op die sectoren waar Nederland een comparatief voordeel heeft.

Toelichting:

Op dit moment 'bedient' Nederland veel landen door middel van veel verschillende kanalen en verspreid over veel onderwerpen. Daardoor ontbreekt het aan de opbouw van capaciteit, ervaring en netwerk van contacten. Door te focussen op waar we goed in zijn, en op basis van een zorgvuldige analyse van het mondiale 'speelveld' en onze rol daarin, kunnen we het meest efficiënt en effectief bijdragen aan ontwikkeling. Ook de selectie van partnerlanden vergt een afstemming van Nederlandse expertise met de noden en potenties van het desbetreffende ontwikkelingsland. Voordelen zijn dat Nederlands belang en draagvlak gegarandeerd zijn, OS wordt daardoor duurzamer en vitaler. De kwaliteit van hulp gaat omhoog. Er ontstaat minder kans voor corruptie. Belangrijk is wel dat we bij specialisatie niet alleen naar de technische aspecten kijken, maar ook naar kennis van institutionele processen als het bevorderen van mensenrechten, samenlevingsopbouw en het vormgeven van samenwerkingsverbanden

Ontwikkelingsinspanningen dienen meer het kader van een investering te krijgen, waarbij de investering voor langere termijn wordt gevolgd en op basis van feedback voortdurend wordt bijgesteld.

STELLING 10:

Er mag best sprake zijn van gebonden hulp, mits daar een goede monitoring aan gekoppeld wordt.

Toelichting:

Ontwikkelingslanden vooral in Afrika hebben genoeg van het geheven vingertje van donoren. Om daaraan te ontsnappen zien zij steeds meer heil in de Chinese (gebonden) ontwikkelingshulp. Altruïsme als basis van 'ontwikkelingssamenwerking' werkt niet in de huidige tijd.

STELLING 11:

De plicht van 0,8% BNP voor OS dient flexibel te worden toegepast.

Toelichting:

Nu moet elk begrotingsjaar dit percentage worden gehaald met als gevolg dat er een grote bestedingsdruk ontstaat die ongunstige effecten op de kwaliteit van OS heeft omdat het niet aansluit bij de dynamiek van de betrokken partijen. De jaarlijkse 0,8% BNP voor ODA zou vervangen moeten worden door een meerjarige inspanningsverplichting.

STELLING 12:

Gemeenschappelijke kennisproductie en -uitwisseling, vormt een belangrijke pijler van OS/IS en dient een topprioriteit in het beleid te krijgen.

Toelichting:

Argumenten:

- Belang wetenschap en educatie als speerpunt vooruitgang;
- Gebruik van Nederlandse voorzieningen (van NUFFIC, AIESEC);
- Versoepeling visa regels voor buitenlandse studenten;
- Aansluiting bij Nederlandse innovatie- en onderzoekswaartepunten;
- Voordelen van bi- en multilaterale netwerken;
- Toegang tot mondiale kennis- en technologieclusters;
- Kennis kent geen onderscheid rijk-arm;
- Kennis is 'footloose' en dus is 'open access' eenvoudig;
- Kansen op 'capacity building';
- Mogelijkheden voor 'shared' infrastructuur;
- Aansluiting bij sterk onderzoek in Nederland (water, klimaat, landbouw / voeding, economie, medische zorg);
- Nederland als draaischijf voor kennisuitwisseling.

Appendix 5 – Samenstelling werkgroepen

Werkgroep René Grotenhuis

René Grotenhuis	Cordaid	Praktijk
Jan Lock	Woord en Daad	Praktijk
Frans Bieckmann	Wereld in Woorden, The Broker	Praktijk
Allert van den Ham	Hivos	Praktijk
Maaïke Smit	Kessels & Smit, the learning company	Bedrijfsleven
Mathilde Miedema	TNO, Corporate Programma Ontwikkelingssamenwerking	Bedrijfsleven
Frank Altena	Philips Lightning	Bedrijfsleven
Bert Vermaat	Ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Effectiviteit en Kwaliteit (DEK)	Beleid
Wilma van Esch	Ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Effectiviteit en Kwaliteit (DEK)	Beleid
Jeroen Rijniers	Ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Culturele Samenwerking, Onderwijs en Onderzoek (DCO/OC)	Beleid
Dieke Buijs	Ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Documentaire Informatievoorziening (DDI)	Beleid
Christa Meindersma	Den Haag Centrum voor Strategische Studies (HCSS)	Beleid/Wetenschap
Wieger Bakker	Universiteit Utrecht, Bestuurs- en Organisatiewetenschap	Wetenschap
Ruerd Ruben	Centre for International Development Issues Nijmegen (CIDIN)	Wetenschap
Janne Nijman	Universiteit van Amsterdam, Internationaal Recht	Wetenschap

Werkgroep Herman Mulder

Herman Mulder	Adviseur duurzaamheid (ex directeur-generaal ABN AMRO)	Bedrijfsleven
Khalid Sheikh	Sheikh International Consultants	Bedrijfsleven
Marieke de Wal	Berenschot	Bedrijfsleven
Ammarens Bruggekamp	Nederlandse Financierings Maatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO)	Bedrijfsleven
Nanno Kleiterp	Nederlandse Financierings Maatschappij voor Ontwikkelingslanden (FMO)	Bedrijfsleven
Joost Oorthuizen	Instituut Duurzame Handel (IDH)	Bedrijfsleven / praktijk
Anna Chojnacka	1%club	Praktijk
Michiel de Wilde	Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT)	Praktijk
Herman Snelder	MDF Training & Consultancy	Praktijk
Dieuwke Klaver	Wageningen International	Praktijk
Hans Rijnveld	MDF Training & Consultancy	Praktijk
Lex Oostendorp	Ministerie van Defensie	Beleid
Bram van Oijk	Ministerie van Buitenlandse Zaken, Inspectie Ontwik-	Beleid

	kelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB)	
Paul Hofhuis	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Directie Internationale Zaken	Beleid
Pieter Boele Van Hensbroek	Universiteit Groningen, Centre for Development Studies (CDS)	Wetenschap
Kees Kouwenaar	Vrije Universiteit, Centre for International Cooperation (CIS)	Wetenschap
Henk van den Heuvel	Vrije Universiteit, Centre for International Cooperation (CIS)	Wetenschap

Werkgroep Maarten Brouwer

Maarten Brouwer	Ministerie van Buitenlandse Zaken, Directoraat Generaal Internationale Samenwerking (DGIS)	Beleid
Freek Keppels	Ministerie van Financiën, Internationale Economie en Financiële Instellingen (IEFI)	Beleid
Evelijne Bruning	Vice Versa	Praktijk
Bram Huijsman	Wageningen International	Praktijk
Dirk Elsen	SNV	Praktijk
Hans Eenhoorn	Ex-Unilever / VN Millennium Taskforce on Hunger / SOS-Kinderdorpen.	Bedrijfsleven
Rose Verdurmen	TNT, Moving the World	Bedrijfsleven
Max van der Sleen	Ecorys	Bedrijfsleven
Albert de Groot	Ecorys	Bedrijfsleven
Marc Dullaert	DDTV/ KidsRights	Bedrijfsleven
Jan Willem Gunning	Vrije Universiteit, Ontwikkelings Economie	Wetenschap
Georg Frerks	Wageningen Universiteit, rampenstudies / Universiteit Utrecht, Centrum voor Conflictstudies (CCS)	Wetenschap

Werkgroep Peter Nijkamp

Peter Nijkamp	Vrije universiteit, Ruimtelijke Economie	Wetenschap
Inge Hutter	Universiteit Groningen, Demografie, Population Research Centre	Wetenschap
Pieter Hooimeijer	Universiteit Utrecht, Sociale Geografie en Planologie / The Netherlands Graduate School of Urban & Regional Research (NETHUR)	Wetenschap
Rob van Tulder	Rotterdam School of Management, Erasmus University, Business-Society Management	Wetenschap
Marianne van Dorp	Wageningen International	Praktijk
Hettie Walters	ICCO / Wageningen International	Praktijk
Jan Ubels	SNV	Praktijk
Jacco Minnaar	Triodos Investment Management	Bedrijfsleven
Henk Nieboer	Witteveen + Bos	Bedrijfsleven
Jaap Wientjes	Finance for Projects	Bedrijfsleven

Laurens Smals	Novavisie	Bedrijfsleven
Chris Dutilh	Unilever, duurzame ontwikkeling	Bedrijfsleven
Fokko Wientjes	DSM, duurzaamheid	Bedrijfsleven
Chris Geerling	Carnbee Consultancy	Bedrijfsleven
Robert-Jan Scheer	Ministerie van Buitenlandse Zaken, Directie Duurzame Economische Ontwikkeling	Beleid

Appendix 6 – Samenstelling van de DPRN Task Force en DPRN staf

- Dr. Jan Donner, Voorzitter Raad van Bestuur Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT) (Voorzitter);
- Prof. Dr. Paul Hoebink, Centre for International Development Studies (CIDIN);
- Prof. Dr. Ton Dietz, Directeur AMIDSt, Universiteit van Amsterdam;
- Drs. Lolita van Toledo, Beleidsadviseur CERES Onderzoeksschool;
- Dr. Bernike Pasveer, Senior consultant Kennis voor Ontwikkeling, European Centre for Development Policy Management (ECDPM);
- Ms Dieneke de Groot, Coördinator Onderzoek en Evaluatie, Interkerkelijke Organisatie voor ontwikkelingssamenwerking (ICCO);
- Dhr. Pieter van Stuijvenberg, Directeur BMB Mott MacDonald;
- Dhr. Pieter de Baan, Senior Adviseur, Netherlands Development Organisation SNV;
- Dhr. Jan Gruiters, Directeur IKV Pax Christi Nederland;
- Prof. Dr Rob Visser, Ministerie van Buitenlandse Zaken (waarnemer);
- Dr Henk Molenaar, Directeur NWO/WOTRO Director (waarnemer).

Staf:

- Dr. Mirjam Ros-Tonen, Coördinator (0,4 fte)
- Kim de Vries MSc, Programmamedewerkster (0,8 fte)
- Joska Landré, ICT ondersteuning (0,5 fte)
- Koen Kusters, vertegenwoordiger DPRN in Worldconnectors Support Team (0,2 fte)

Development Policy Review Network (DPRN)

Nieuwe Prinsengracht 130, 1018 VZ Amsterdam | T. +31 (0)20 - 5254179 | F. +31 (0)20 - 5254051
info@DPRN.nl | www.DPRN.nl | www.Global-Connections.nl | www.Search4Dev.nl